

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII., MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

A béke bírodalmáról

beszél a „Mult és Jövő” jubileumi nyilatkozatában a magyar reformátusok nagy-hírű lelkipásztora, dr. Baltazár Dezső püspök. Ábrahám országaról beszélt, az Istennel való szövetségről, az igazság és béke bírodalmáról. Ennek az eszménynek hordozójaként említette a zsidóságot, mely nem csupán múzeumi régisége az emberi szellemnek, hanem örök értékek halhatatlan hordozója. Ennek a történelmi szerepnek vállalása Baltazár püspök szerint a zsidóság örök joga és kötelessége, üldöztetés és megcsúfoltatás közepette is.

Meghatva hallgatták, akik jelen voltak, ezeket az igazán emberi és igazán lelkipásztori szavakat. S különösen fölemelő dolog ma, amikor „világnézeti alappá” lép elő, minden áltudományos tipologizálás, minden síváran materialisztikus faji teória, olyan okfejtést hallani, mely nem veszi láb alól a maga fogalmi alapját, s ha erkölcsről beszél, végső értékül az erkölcsi eszményt magát tiszteli, nem pedig valami mesterségesen kiagyalt „tudományoskodó” vér- vagy fajképzetet. Akik Baltazár Dezső szavait hallgatták, abban a manapság ritka szellemi élvezetben volt részük, amit a magát megbecsülő, magához hű és következtetéseiiben bátor gondolat szerez.

Nem azért tekintjük fontos cselekedetnek ezt a nyilatkozatot, mert keretyén részről a zsidóság megbecsülését hirdette — noha a mai időkben azt sem vehetné senki rossz néven a zsidóságtól, ha különsképpen megbecsülné önmagáért is az ily elégtételadást, amelyben oly ritkán van része. De mi Baltazár püspök előadásában éppen azt tartjuk legfőként megszívlelendőnek, hogy nem hiúságot legyezgetett, s nem olesó babérokot font, az ősök érdeméből, a zsidóság homlokára. Azt mutatta meg elsősorban, hogy a zsidóság páratlan erkölcsi és szellemi öröksége mire kötelezi a mai zsidóságot. Annak öntudatára, hogy erkölcsi misszió hordozói vagyunk, s hogy egyedül ez tart fenn bennünket a világban. Ezt kell a ma

Akartok tiszta Izráelt?

Megdöbbenve, sőt felháborodva olvasta minden józslésű és épmoralitású magyar zsidó azokat a tudósításokat, amelyek a budai hitközség mult heti közgyűléséről megjelentek. Egyrészt az események miatt, amelyekről beszámoltak, másrészt a hang miatt, és a kommentárok miatt, amelyek e beszámolókkal kapcsolatban a pártoskodásban való elszomorító elvakultságról tanuskodnak. Borzongás futott végig rajtam is, aki pedig a közélet egy némely furcsaságaival szemben már eléggé megedződtem. Hát már idáig jutottunk? Már ez is lehetséges? *Ammyra meg van már fertőzve hitközségeink atmoszférája*, hogy az okatlan elbizakodottság vakmerősége már az emberi méltóságot a zsidó etika egyik legmagasabbrendű értékét is kikezdeni merészeli?! Már a tiszta és becsületes meggyőződést is gyilkolják? Hová fog ez vezetni, mi lesz itt még, ha ez így folytatódik és a nemes páthoszu vita, a becsületes felvilágosítás, a meggyőzés tiszta fegyvereit a terrorizmus utált módszereivel fogják felcserélni? Kétségbe kell esni! Kik teszik ezt és kik felelősek ezért?

A Heller-ügyről van szó. Helyesebben; arról a hatalmi tébolyról, amellyel egyesek, nem tudom ki, vagy kik, odáig merészkedtek, hogy egy *Heller Bernátot* a magyar zsidó tudományosság egyik büszkeségét, külföldön is elismert igazi tekintélyét, az itthoni talmitekintélyek meg akarták félemlíteni, mert volt bátorsága, erkölcsi ereje ahhoz, hogy a tomboló párt-erőszakkal szemben megőrizze lelkiismereti szabadságát, meggyőződése tisztaságát és főképp a pártmachinációktól való szerény távolma-

radni akarását. Megfenyegették, hogy elveszik állását és fia kenyerét!

De ez még mind semmi! Mikor Heller Bernát a közgyűlésen, szinte tragikus megrázkódtatással — mert tragikus sors, amikor egy tudósnak, a becsület s szerénység tisztalelkű tanítómesterének, a gőg és hatalmi túlkapás megalázó hinárból kell magát kiszabadítania — elmondta, mi történt vele, akkor nem-hogy védekeztek volna, nemhogy siettek volna elégtételt adni a méltán elkeseredett tudósnak, nem, akkor még megtökdötték azzal, hogy felsorolták, mi minden jót köszönhet Heller Bernát és családja az ő pártfogásuknak.

Hát mi van itt tulajdonképpen? Honnan veszik a bátorságot, hogy egyáltalán ilyen támadást mertek és mernek intézni a lelkiismereti szabadság ellen, hogy magukat egy Heller Bernáttal szemben ilyen fellépésre jogosultaknak érezhették?

A zsidó etika nemcsak a *telebaráti szeretetet tartja suprema lex*-nek, hanem azt is tanítja, hogy a *tudomány mesterei a mi igazi nemeseink* és még azt is, hogy az ember megalázása, megcsúgyenyítése egyenlő a *vérontással*. Aki embertársának az arcába kergeti a vért, olyan bünt követ el, mintha életét oltotta volna ki. És most ettől sem riadnak vissza! Lehetnek formailag, anyakönyvileg a zsidó felekezet tagjai, de a *zsidó etika összefogó közösségéből önmagukat rekesztették ki*, amikor a lelkiismereti szabadság ellen ezt a megalázó merényletet elkövették.

És nem megtagadása, nem súlyos arculcsapása-e a zsidó erkölcsi felfogásnak az, amikor a nyilvánosság előtt az-

zsidóságának elsősorban megértenie. Hogy zsidónak lenni csak annyiban kiváltság, amennyiben kötelességet jelent, erkölcsi szolgálatot. Akik megértették a

kiváló keresztyén főpap szózatát, azt is tudják, hogy a zsidóság belső életében is az erkölcsi alázat és áldozatos szolgálat szellemének kellene érvényesülnie...

zal mernek hivalkodni, hogy X. Y.- al, pláne egy kiváló magyar tudóssal ezt és azt a „jót” cselekedték? Jót cselekedtek? Kivel? Heller Bernáttal? Nem és megint csak százszor nem! Ez is mutatja, milyen távol állnak az igazi zsidó moralitástól! Nem látják s nem érzik-e hogyha tettek is „jót”, azt nem Heller Bernáttal és nem Heller Bernátnak tették, hanem a magyar zsidóságnak, a magyar zsidó tudományosságnak! Ennek az érdekét szolgálták, ha tettek valamit is azért, hogy Heller Bernát a tudománynak élhessen és hogy gondatlanul élhessen annak! És nem volt-e ez — ha módjuk volt rá — legegység kötelességük? Hát miért vállaltak vezető szerepet a zsidó közéletben? Nem azért is, hogy a magyar zsidó tudományosság érdekeit is szolgálják? A legutolsó kis hitközség szerény tehetőségű raskolja is legelső vallási parancsok ismeri fel a zsidó tudományosság érdekeinek a szolgálatát! S ők ebből is érdemet faragnak maguknak, sőt fejjevert egy tudós ellen?!

Elbíra mindezt a magyar zsidóság? Nem kell-e attól tartanunk, hogy ha van még valami presztízsiünk a világ előtt, azt is elveszejtik, tönkreteszik ezek a hatalmi kilengések?

És hol marad az a bizonyos objektivitás, amelyet nálunk reklamájt? Nem a terrort itélik el, nem a lelkiismereti szabadság vakmerő eltiprását, nem a féktelen hatalmi tébolyt, mely az oktalan megalázás nemtelen fejjevréval élt, hanem azt, aki azzal szembeáll, aki azt leleplezi. Akárcsak Orgovány és Isák idején! Talán bizony meg kellene reformálni az erkölcsi parancsokat! Ne azt valljuk: ne öl, ne lopj, ne csalj, ne hazudj, stb., hanem, hogy ne leplezd le, azt aki öl, csal és hazudik! Szomorú tréfa! A próféták lángostora kellene abhoz, hogy a zsidó közélet e szégyenletes jelenségeit kiirtsa, amelyek nemcsak a mai nemzedék erkölcsi biztonságát veszélyeztetik, hanem a jövő generációt is megfosztják a moralitás támasztékától, amikor az ilyen példákkal megfertőzik a zsidó közélet atmoszféráját.

De vessünk önmagunkra is mi magyar zsidó értelmiség, azért az indolenciáért, amelyet a hatalmi terpeszkedés szemben tanusítunk. Miért tűrjük és miért engedjük, hogy a gazdasági életben elharapózott és ott kivédhetetlen kíméletlenség, sőt erőszakosság a kulturális és a hitélet terén is érvényesülhessen?! Miért nem vonjuk le ilyen

esetben, mint a mostani is, az egyedül lehetséges, morális konzekvenciát, mert az ilyen merényletek a lelkiismereti szabadság ellen *impédimentum publicae honestatis*-ként tekintendők mindenki számára, aki szerepet keres a zsidó közéletben.

Magyar zsidó testvérek! Szóaljjon meg lelkiismereteket! Ne engedjétek, hogy közéletünkben vezetőszerephez

juthassanak olyanok, akik a hatalomért az egyéni hatalomért minden fel tudnak áldozni, még — mások meggyőződését is! *Falainkon belül van a mi ellenségünk: az ostoba hiúság, a hatalmi téboly, a mindent elgázoló lelkiismeretlenség!*

Akartok tisztá Izraelt? — Akkor szabaduljatok meg ettől a belső ellenségtől!
Spectator.

A kitérések okai és ellenszerei

— Az országos kongresszus figyelmébe ajánlva —

Állandó rovata a felekezeti sajtónak a kitértek neveinek felsorolása. Vita tárgya, hogy egyáltalában helyesezeknek közlése. A kitérni szándékozók elhatározásuktól ez aligha téríti el, míg az ingyen reklám másokat is e büntetlenül maradt cselekedetre csábítja.

Lényegesebb ennél a kitérés okait kutatva, a diagnózis megállapítása szerint: az ellenintézkedésekről gondoskodni. Véleményem szerint három főoka van a kitéréseknek: anyagi, erkölcsi-hitéleti és hiúsági. Az utóbbiról kár elmélkedni. Akik ezen betegségben szenvednek — és fájdalom, nagyon sokan vannak ilyenek — azok nem értékek a zsidóságra nézve sem. Annál inkább kell foglalkozni a másik két tényezővel, mert ezen okok gyakran legjobbainkat emelik ki sorainkból. Sokat tesznek a hitközségek és jótékony egyetemi intézmények a nyomor enyhítésére, de szerkezetük nem olyan, hogy az *összsidóság* érdekében eleget tehessenek. A vezető egyéniségek és főbb tisztviselők annyira igénybe vannak véve a különféle protekcionizmustól, hogy gyakran éppen ott és akkor képtelenek eleget tenni, ahol és amikor arra a legnagyobb szükség volna.

Különsen áll ez az *egyetemes munkaalakalom felkutatása és megteremtése és nagyobb tömegek igazságos hozzájutása szempontjából*.

A hitéletről is sokat beszélnek. Az itt jelentkező bajoknak a részbeni megoldása is nehéz helyzet elé állítja az illetékes tényezőket, de foglalkozni kell vele állandóan és intenzíven, mert az ellenpropaganda erősen dolgozik és a vérvesszeség a hitélet ingadozása folytán a legnagyobb.

Testvéri szeretettel együtt munkálkodva, *le kell építeni, vagy legalább is az egyéniségre redukálni mindazon válasszalakat, amelyek az orthodoxiát a neológjától elválasztják*. Közelebb hozni gyermekeinkhez a héber nyelvet, hogy az ima ne hadaró értelmetlenség, hanem szívből jövő fohász legyen.

Meg kell alkotni a kongresszusi ta-

gokból az egyes osztályokat, akik ezen kérdésekkel szakmák szerint, szakszerűen foglalkoznának. Állandó kontaktusban a civilizált világ zsidóságával, úgy anyagi, mint hitéleti tevékenységükről értesítést és statisztikát szerezni s szükség és szakszerűség szerint felhasználni. Ide tartoznék az *elhelyezkedni nem tudóknak a falvakba való kitelepítése és mezői munkára való tanításuknak előmozdítása*.

Nagyon árvának érzi magát a zsidóság. Elhagyatottságában menekül a fedél alá, ahová kenyérrel és szírinhangokkal csábítják. Ki kell építenünk az Országos Irodát — *az egész zsidóság hajlékává*. Ha lesz egy fórum, amely az *összsidóság* bizalmát és szeretetét megnyeri, amelynek *pártatlan és jóindulatú gondoskodásában és alkotó erejében megbízhat*, ha az az *összsidóság* meleg szívvel érző kúriája lesz, úgy remélni lehet, hogy hitsorsosaink jobb reményekkel eltelve, újult energiával fognak elmentálni a csábításoknak és nehéz, de önzertes türelemmel fogják viselni sorsukat, de hitüket nem hagyják el.

Fried Ignác

Az ÓBUDAI IZRAELITA NŐEGYLET megdöbbenet, mélyesleges fájdalommal tudatja, hogy **mindig áldozatkész támogatója, szegényeinek, betegeinek és elesettjeinek nagyszívű istápolója**

Szamek Zsigmondné

Elek Böske

fiatal élete virágjában, tragikus véletlen okozta súlyos szenvedés után örök pihenőre tért.

Özvegyek, árvák és gyengék siratják odaadó pártfogójukat, aki míg élt, letörölt minden könnyet.

Soha el nem felejtjük!

Templomi himzések készítő művészeti kivitelben o'csó árak mellett aranyhímző Budapest, IV., Kossuth Lajos u. 3.

Herz Emma

Rambam-Maimonides 800 éves születési évfordulójának ünnepléséhez

Irta: Schreiber Sámuel (Nyiregyháza)

Kairóból híre terjedt az ott folyó előkészületeknek a Rambam 800 éves születési évfordulójának megünnepléséről. Felszólították az egész világ zsidóságát, hogy készülőjenek a zsidó szellem e legnagyobb óriásai egyikének emlékére rendezendő ünnepségre. Erre Szükösz után Lembergben is elhatározták ezen ünnepségeknek Egyiptom határain túl való kiterjesztését, az egész világra, ahol csak egy zsidó szív dobog.

Az ünnepségek kezdeményezése Egyiptomból indult ahol Rambam több éven át élt és alkotott. Kordovában született 1135 március 30-án Atyja: Mámun ott dajon volt és olyan családból származott, amely a hagyomány szerint családfáját Dávid királyig vezette vissza.

Már gyermekkorában mincenkit bámulata ejtett langeszével, nagy tudásával. Tízéves korában már a híres gáon: Rabbi Jozsef Ibn Mígas tanítványaként látjuk, aki atyjának is tanítója volt. Tanulja ott a Talmudot, de emellett az arab nyelvet is, amely akkor általánosan a kultúra nyelve volt, amelyen minden tudományos mű íródott. Az ifjú Mózes bámulatos tehetséget mutatott ugy a Tóra terén, mint a világi tudományokban.

De a legendás tehetségének kifejtéséhez való nyugalom már nem adatott meg neki. 1148-ban nagy nyugtalanság támadt Kordovában. Az Almohádok — a muzulmánok egyik szélsőséges szektája — foglalták el a várost és parancsba adták, hogy úgy a zsidó, mint a keresztény lakosságnak át kell térnie a muzulmán vallásra, vagy az országot elhagynia. A zsidók ezrei hagyták el a várost, amelyben olyan régen étek és meghonosítottak. A kordovai száműzöttek között volt a Rambam családja is és tíz évig vándorolt anélkül, hogy nyugalmas helyet talált volna. 1159-ben került a Majmuni-család Északafrikába s végre Fezben telepedett meg.

A Rambam Fezben tartózkodásáról a történészek között eltérnek a vélemények. Egyesek szerint a családjaiban marrannusok voltak, akik külsőleg a muzulmán vallást vették fel, de titokban csak a zsidó Istent szolgálták, ezek szerint a Rambam 16 éves koráig marrannus volt. Más történészek nincsenek ezen a véleményen. Tény azonban az, hogy Rambamnak és családjának Fezből is menekülnie kellett. Az ottani hatalom halálos ítéletet mondott rá, de az arab túcások és bírák között sok barátot és tisztelt szerzett magának, így az egyik bíró: Abu-Alerab Ibn Múse Fezből való szökését segítette elő.

A Szentföldre menekültek, de útjuk veszélyekkel volt terhes. Ijjar hó tizedikén roppant vihar támadt a tengeren. Hajójuk toronymagasságu hullámocon hanyódtott és csodás módon szabadultak meg. A Szentföldre érkezve a Rambam Hebronba a Móerász Hámáchipelészöme ment. A két napot — chesván kilenc és

tizedikét, — melyeket Hebron szent földjén töött egész életében ünnepként ülte meg. De a Szentföldön csak nem tudott elhelyezkedni, mert az ország akkor nagyon pusztá s vár volt. Elment hát a családjával Egyiptomba. Miért határozta el magát erre, mai napig is érthetetlen a talmudtudósok között. Hiszen ő maga Misne Tórájában határozott szabványként mondja ki, hogy a Mizrajim-ba való vészterés tilalma a mai napra is szól még s éppen ő maga szegte meg ezt a törvényt?! Magyarazzák is ezt, mentegetik sokféleképen. Megnyugtathatta lelkiismeretét az a körülmény, hogy valósággal életét fenyegető viszontagságok kényszerítették ezen lépésre, legutolsó percben határozta el magát erre, amikor már más választása nem volt.

Egyiptomban aztán az orvosi tudományok, filozófiának és a talmudtudományok szentelték magát. Nemsokára a legnagyobb orvosként dicsérték. Szaladin szultán ucvári orvosai is lett. Neve, mint kitünő, nyilvános orvosé, olyan híres lett, hogy Orosz-ánszivu Richard angol király is udvári orvosának szerezte volna, Rambam azonban nem akarta Egyiptomot elhagyni. Az egész világ legnagyobb mellekusi jöttek hozzá tanulni. A jubileumi bizottság azzal is foglalkozik hogy Rambam egy híres orvosi művét kádja.

Ugyanakkor Kairóban ros bész-cin főrabbi is volt, de rabbisági ténykedéséért semmi díjazást nem fogadott el. Akkor dolgozott korszakos művét: a „Jod Hácházokó“-n és a Tóra Misná-n, amely a rabbinikus irodalom örökös alapja marad. Tíz évig (1170—1180) dolgozott rajta. Ekkor jött Egyiptomba az ő költőbarátja: Abu Alerab Ibn Múse is, aki Fezben a haláltól mentette meg. Elbeszélte itt a szultánnak, hogy Rambam muzmán volt (innen veszik egyesek a marrannus voltáról szóló véleményt) s most visszatért a zsidósághoz, ami tiltott cölog volt. De a Rambamot barátja: Aifadil nagyvezér védelmébe fogadta. 1187-

ben, midőn Szalacün szultán a Szentföldet elfoglalta, Rambam kieszközölte nála, hogy a zsidók Jeruzsámban lakhassanak, ami addig nem volt megengedve.

Egész életét a Talmudnak, egyben a zsidó vallás filozófiájának és az orvosi tudományok szentete. Minden téren korának legnagyobbja, a zsidóságnak pedig minden korok legkimagaslóbb fia volt. Azt mondják róla: „Mimájse ád Majsee laj kom kö-Majsee“, — a bibliai Mózesnek egyetlen méltó társa: Rambam, Majmunai Mózes...

1204. december 13-án halt meg. Földi maradványait a Szentföldre vitték és ott temették el. Harmine műve maradt. A teremtés, a tudás minden teréről. Leghíresebb a „Jod Hácházokó“, valamint teológia-filozófia köteté. A Rambamot hívó racionális gondolkodása jellemzi. Mindenféle babona ellen élesen kiélt, zsidókkal szemben is. Azt írja, hogy csak olyan dolgot higgyen az ember, amit az ész kivédhet, jogossá tesz, vagy ami a prófétaokról maradt ránk. Akí egyebet hisz, ami nem illik bele ebbe a keretbe, az bolond.

Az egész zsidó hitet 13 cikkbe foglalta össze. Ezt az „Áni máámín“-t mondja minden jó zsidó mindennap. A Rambam racionalizmusa sok zsidó tudós erős ellenzését hívta ki. Főképen Franciaországban, ahol egy gáon, Rabbi Slajmo Min Hohor fellármázta ellene az egész világot és híres művét: a „Majre neonehim“-ot nyilvános autodaféra jutatta.

Ilyen a sorsa a nagy embereknek. De Rambam valamennyi ellenfelének művei már régen a feledés tengerébe merültek, míg a „Majre neouchim“ még ma is meg van, marad is örök időkre a tévelygők útbaigazítója, tanítója.

Rambamot az arabok is nagy tiszteltben tartották, ők is részt vesznek ünneplésében. Rambam az arab orvosi tudományban is annyit teremtett, mint a zsidóban és ezért reméljük, hogy arabok és zsidók, akik a történelem során annyiszor találkoztak egymással, Rambam ünneplésében is találkozni fognak. Egy ilyen közös ünneplés többet tehetne az arab-zsidó közérdekekben minden politikai akciónál.

Országos felekezeti nyomdát!

Irta: dr. Flesch Armin mohácsi főrabbi.

A „Zsidó Élet“ legutóbbi számában a dr. Dénes Lajosról írott jellemrajzban olvassuk: „Kitünő kórházaink, az egyszerű középiskoláink vannak. Az ott dolgozó orvosok, pedagógusok tudományos munkásságot is végeznek... Hol van az a folyóirat, melyben ennek eredményét publikálhatnák.“

Ugyanazt panaszolhatjuk, mi rabbik és teológiai tudósok, kik szívesen dolgoznánk, de hol terjeszthetjük azokat a nagy közönség számára.

Nem tudom, lesz-e alkalom a megtartandó nagygyűlésen megtehetni azt az indítványt, melyet én már községkerültségül ülésem elmondottam, hogy létesítsék egy felekezeti nyomdát, melyet az ország összsidósága tart fenn, melynek feladata volna kiadni és terjeszteni mindazon művet, mely hivatva van a zsidó tudományt minél szélesebb körökkel megismertetni és ezzel a vallásos élet megszilárdítását eszközölni.

Hány rabbi tekintene legmagasza-

HYP E R O L ideális száj- és torok-öblögető

ZSIDÓ VILÁGKRÓNKA

tosabb életfeladatának magyarázatokkal ellátni a szentírásnak nehezen érthető részeit, feltárnák ama szellemi-erkölcsi kincseket, melyek a kommentárokból a nagyközönség számára rejtve vannak, ha tudná, hogy munkáját kinyomják és terjesztik.

Semmi sem járulhatna jobban hozzá, hogy vallásunk becsmérlését meggátolhatná, mint ha erkölcsstanainkat bemutatnánk ország-világnak, nemcsak apró részletekben, hanem hatalmas munkák fordításában, magyarázatával, ezzel az összes ellenünk felsorakoztatott vádak hamisságát napnál világosabban tárhatnánk fel. Mit használnak a mi kézirataink, hol rendelkezünk mi azokkal az anyagi eszközökkel, hogy kinyomassuk. Amire az egyes képtelen — azt az összesség könnyűszerrel megteheti és mint az egész felekezet által fenntartott intézmény, olyanok számára is hozzáférhetővé teheti, akik könyvekre, folyóiratokra egyáltalában képtelenek áldozatot akár legkisebb mértékben is hozni. Ilyen a mai anyagi viszonyok között a zsidóság legnagyobb része és épp ezek szorulnak leginkább arra, hogy lelkükben megerősödve a zsidó tudomány és erkölcsi nemes tétel-ek ismerete által öntudatukban találják fel azt a szilárd várat, mely a külvilág csábításaival és a sanyarú helyzettel dacolni tud — és akar.

Legyen az Országos Iroda vezetése alatt egy bizottság, mely tudatosan irányítja ezen országos felekezeti nyomdák munkakörét, imakönyvek, hitzónoklatok, héber és magyar erkölcsnemesítő művek nyomása és terjesztése által lehetővé teszi, hogy minden hitközségnek, még a kis falvaknak is legyen felekezeti könyvtára, hogy onnan minden egyes tagja a zsidóságnak szellemi termékét méríthet. „Elpusztul népem ismeret nélkül és mert te megvetted a tudást, megvetlen én téged, hogy ne lehess az én népem” — hirdeti a próféta Isten nevében. Ezen intézmény létesítése főbbet használni vallás-erkölcsi életünk meg-szilárdítására, mint bármennyi szép szónoklat a hitélet megerősítésére érdekben.

Nem képezem, hogy a terv nem volna keresztülvihető, készséggel járulna minden hitközség évenként bizonyos összeggel ennek létesítéséhez és fenntartásához, ha látni fogja, hogy olvasnak vallástudományi műveket, melyekhez eddigelő nem juthattak, meggyőződnék felsorakoztatott tudományos érvekkel és bizonyítékokkal, hogy az ellenünk elég sok hírlapi és irodalmi cikkekben szórt rágalmak nem maradnak válasz nélkül.

Önműködő antiszemitizmus

Az igazán elvű antiszemitizmust azon lehet megismerni, hogy gondolkoznia sem kell, milyen alkalomból és milyen okon fordul a zsidók ellen: nincs az életnek olyan eseménye vagy jelensége, amelyet ne használna ki zsidóellenes meggyőződése bizonyítékául. Ennek az antiszemitizmusnak fő képviselője Julius Streicher, a nürnbergi antiszemita vezér. A saarvidéki népszavazás után Streicher lán-goló, antiszemita beszédet mondott, azt a kérdést intézve hallgatóihoz, meddig fogják még tűrni, hogy zsidók éljenek Németországban? Ez a faj volt az, melynek egyik tagja, Max Braun, meg akarta akadályozni a Saarvidéknek Németországhoz való visszatérését.

Tehát a Saarvidék ügyéből is gépiesen következnek: mindenben a zsidó hibás, mindenért neki kell bűnhődnie. A valóságban ugyanis Max Braun saarvidéki szocialistavezér nem zsidó, semmiféle őse sem volt az. De mit törődik ezzel az automatikus antiszemita meggyőződés?

A palesztinai gazdaság fejlődése

Megbízható becslések szerint a palesztinai befektetések összege 1934-ben sem maradt az 1933-as szám mögött. Az összes befektetések 10 millió fontot (kb. 200 millió pengő) tettek ki.

A legnagyobb mértékű investíciós tevékenységet az építkezések mutatták. A három legnagyobb város közül Tel-Avivban 37.000, Jeruzsálemben 7000 és Hailában 37.000 köbméter építettek, be, összesen több mint ötmillió font költséggel. A narancsültetvényekre fordított befektetések összege 1,600.000 font, míg a mezőgazdaság többi ágának fejlesztésére 250.000 fontot fordítottak. Ebből az összeállításból is látható, hogy a palesztinai gazdasági föllendülés főként az építési tevékenység, még pedig a városi építkezések terén mutatkozik meg.

„Német”, nem „keresztény”

Nürnberg város tanácsa a helyes nyelvgyakorlatra vonatkozó miniszteri rendeletre való hivatkozással figyelmeztette a kereskedőket, hogy az oly hirdetések, melyek „árja” cégeket „keresztény cég” megjelöléssel ajánlanak a közönség figyelmében, merőben megtévesztők és hamisak. „Zsidó cég” ellentéte helyesen nem „keresztény”, hanem „német cég”. A faji öntudattal bíró árja kereskedőknek ezt a megjelölést kell használniuk.

Megemlíthető a birodalmi közoktatásügyi miniszternek egy rendelete, mely szerint, minden joghallgató két féléven

át fajtudományi előadásokat köteles hallgatni.

Hollandia az antiszemita izgatás ellen

Dr. Schaik holland igazságügyminiszter, egy interpellációra válaszul, kijelentette, hogy a zsidók felháborodását vérvádat tartalmazó röpiratok terjesztése miatt teljesen jogosultnak tartja, s hogy a kormány törvényjavaslatot készít elő, mely az ilyen termékek bírói üldözését lehetővé teszi. Az eddig fennálló törvényes rendelkezések ugyanis nem teszik lehetővé a bírói eljárást, még durván izgatató sajtótermékek ellen sem.

Frank Miksa gyásza

Frank Miksát, a kiskunfélegyházi orth. izr. hitközség elnökét, a Magyar Általános Takarékpénztár félegyházi vezérigazgatóját, akit nemcsak szűkebb pátriájában, hanem a fővárosban is általános tisztelet és becsület övez, súlyos csapás érte. Felesége: Frank Miksáné, szül. Krausz Hajnalka január 18-án 47 éves korában, boldog házasságának 28. évében váratlanul elhunyt. Halála mély megdöbbenést váltott ki a város társadalmának tagjaiból, melynek egyik legelőkelőbb asszonya volt. Általános megbecsülésnek örvendett felekezeti különbség nélkül, mert áldott szíve nem ismert különbséget, mikor jót kellett cselekedni és könnyeket kellett felszáritani.

Különösen a kiskunfélegyházi zsidóságot érte nagy veszteség élete virágjában történt elhunytával. A Frank-család a város legelső patriciusai között foglalt helyet több emberöltő óta. Valósággal apáról-fiúra öröklődött az orthodox hitközség elnöksége, a zsidó élet irányítása. Megboldogult hűséges követője volt férje zsidó vallási tradícióinak, ő maga pedig az ottani Izr. Jótékony Nőegylet élén dolgozott fáradhatatlanul 12 évtendő óta. Nemesak kiapadhatatlan jóságával, áldozatkészségével, de szeretetreméltó egyéniségével is hozzáférközt mindazok lelkéhez, akik elhagyatottságunkban legjobban nélkülözik az enyhét nyújtó vigasztalást.

A gyászaborult családnak a társadalom minden rétegéből érkeznek a részvétnyilvánítások. Férjén kívül három gyermeke, veje, testvérei, apósa, sógorai és sógornói egyszólják. Jan. 20-án délután a z. orth. izr. templom udvarából temették az új izr. temetőbe a Szentegylet által felajánlott díszsírhelyre.

KÉRDÉS-FELELET

Dr. Csobádi Samu a budai helyzetről

— Üdvözljük a budai hitközség alelnökévé történt megválasztása alkalmából. Csak személyes sikerét, vagy az autonómia győzelmét is látja ebben a választásban?

— Boldognak érzem magam, mert az én és új előljárótársaim megválasztásában a budai hitközség képviselőtestületében az az irányzat győzött, amely csorbíthatatlanul kívánja megőrizni hitközségünk autonómiáját és biztosítani a jövő fejlődés lehetőségét. Mindenkinek, aki a közügyért dolgozik, örömet szerez, ha elvei és elgondolásai megértésre találhatnak. De nem volt öröm számomra az, hogy nagyszerű elődöm, valamint több érdemes előljárótársam lemondott és hogy a közgyűlésnek ezért kellett újból választania. A négy új előljáróban igen értékes erőt nyert előljáráságunk, e részben az adott helyzetben igen szerencsésnek tartom a közgyűlés döntését. A megüresedett alelnöki tisztségre elősorban *Katona Gyula* szertartási előljáró lett volna predestinálva egyéni rátermettségénél és általános népszerűségénél fogva. Ő azonban — sajnos! — egészségi okokból elhárította magától az egyhangú jelölést és így került kombinációba szerény személyem. Az a portré, melyet rólam alelnökké választásom alkalmából egy fúziós exponens fest az egyik lapban, annyiban találó, hogy vállaim saját meggyőződéseim szerint is gyöngék a vállalt teher viselésére. Egyéb tekintetben azonban nem válhatom arcképemül azt a torzképet, amellyel nyilvánosságnak szeretne bemutatni. Kötve hiszem, hogy erről a karikatúráról bárki rám ismerne.

— Milyennek látja, alelnök úr a helyzetet a budai hitközségben és az ottani Chevrában?

— Örülök, hogy erre is rátérhettek. Az említett torzkép ugyanis hasonló hűséggel rajzolja meg a budai hitközséget és a budai chevrat is. Szükségtelenek tartom, hogy bővebben foglalkozzam vele, mert azt tartom, hogy minden művész tehetsége szerint produkál, jót, vagy roszt és úgylátszik, vannak Mecénások, akik legszívesebben azokat támogatják, akik versenyeznek abban, hogy a budai hitközségről és a budai chevrról, valamint a két zsidó intézmény egyes vezetőiről olyan rajzokat készítenek és tesznek közsem-

lére, melyek nem a valóságot, hanem az ő céljaikat szolgálja. Intézzék ezt el saját lelkiismeretükkel!

— Egyekben hogy látja e jövőt: béke vagy harc?

— A budai hitközség rekonstruált előljárársága a legutóbbi közgyűlésen is megnyilvánult bizalomból erőt mérítve, halad tovább útján és nyugalommal tekint a jövő elé. Teljesíteni fogja kötelességeit és reméli, hogy Isten segítségével teljes mértékben be fogja váltani a működéséhez fűzött reményeket. Megvédelmezzük a hitközség érdekeit minden irányban. Ha kényszerítenek rá: küzdelem, harc árán, ha lehetővé teszik — és ez leghőbb vágyunk —: békes úton, a testvéri megértés szellemében. Ennek a felfogásnak különben már kifejezést adtam, akkor, mikor alelnökké választatásomat elfogadtam és a közgyűlés helyeselte kijelentéseimet.

Hitélet és kortézia

Választási hadjáratok, elmérgesedő személyi viták, a politikai küzdelem hatalmi eszközeinek alkalmazása: ez ma a magyar zsidóság belső képe. S még a legelkeseredettebb küzdelmek ellen sem kellene szót emelnünk, ha azoknak belső indítókai valamilyen elvi kérdés, vagy vallási felfogás volna. Ám hovatovább ott tartunk, hogy vallási életünk felőli döntésekben a legkülönbözőbb, legmesszebb ágazó társadalmi, személyi és hatalmi kérdéseknek van szavuk; csak éppen az elvi, az erkölcsi, a vallási tartalmak sikkadnak el.

Már a legutóbbi községkerületi választások ezt a képet mutatták s azóta nem is ellentétes kotériák közt, hanem a győzelmes tábor felekezeti mindenhatóságának teljes kiépítéséért folyik a harc. A győztes garnitúra a maga ügyét a „felekezeti egység” ügyének teszi meg; a győzelem után következett a régi ellenfelek behódolása, s valami szívós offenzíva, lehengerelni minden megmozdulást, amely még nem rendelte alá magát az irányító egységes akaratnak. Most a „fúzió” jegyében folyik a harc, régi községek beolvadásáért az egy irányító akarat alá. S e harc folytatói egyáltalán nem válogatások eszközeikben. Ugyanakkor, mikor a zsidóság panaszt emel a külső elnyomás és erőszak módszereinek terjedése ellen, belső ügyeink irányítása körül — ezt a keserű igazságot be kell vallanunk — az elnyomó türelmetlenség szelleme érvényesül.

Különösen éles világot vet erre a ha-

talompolitikai módszere az a mód, ahogy Pest és Buda „önkéntes” egyesüléseért küzdenek. A módszer egyszerű. A különböző befolyás és érdekszálak csomópontjából könnyű közéleti nagyságok helyesítő írásait megszerezni ezekkel gyakorlati hatást a nagyközönségre, a névtelenek tömegére. Ezeket az írásokat az akciókat vezető iroda készíti el és irányítja egységes terv szerint. Ha pedig valahol ellenállás mutatkoznék: nyomban előkerülnek a „meggyőzés” erőteljesebb eszközei. A sajtópolitikai nyomásról most nem beszélünk; álljon itt példának csak annak a kiváló tudósnak az esete, aki Buda közgyűlésén el merte mondani a maga véleményét a tulsó oldalon ezidőszert uralkodó kultúrzellemről. Nosza neki-támadt a propaganda százharú hangszere különösen azt nem becsajtván meg neki, hogy objektív véleményt mert nyilvánítani oly hatalmasságok felett, kik személyes sorsának intézésébe egykor kegyes jóindulattal folytak bele, kiktől talán még jövő sorsának alakulása is függ. Hát ez is lehetséges? — kérdezték vérbeborult szemmel, komoran. Hát akadhát valaki, aki elvi meggyőződését nem rendeli alá személyes szempontoknak? Micsoda elvetemültség! S egyáltalán: egy Heller Bernát, egyszerű tudós, fixfizetéses al-

PÉNTEK ESTÉK

Imákba foglalt érzések és gondolatok

Irta:

Dr. ÁDLER VILMOS hatvani főrabbi

Ára: 5 pengő

Kapható a szerzőnél Hatvanban

Ha teljes lábaid gyógyítani akarja és eleráns cipőben akar járni, akkor cipőt **NAGY S.** modern ortopéd-cipésznel készíttesse: **Muzeum-körút 11** Gr. Károlyi u. old. Telef. 80-1-86

kalmazott szembeszállhat komoly tényezővel, akiknek anyagi befolyása még őrá is kiterjed! Hová jutunk, ha ez lehetőséges? Itt bunkót suhogtat a hatalmi politika, másutt csupa jóindulat, csupa enyhé fuvalom. Még azt sem mulasztja el, hogy a baráti összetartás kötelezettségét fel ne használja a maga hatalmi célja érdekében.

És természetesen: a jövedelmek megosztásának minden módja, az adómegosztás, a „gazdasági együttműködés”, vagy a nyílt fúzió: mind csupa oly megoldás, melyet önzetlen és lelkes férfiak Pestről, igazán nem csekély anyagi áldozattal, kizárólag Buda érdekében propagálnak. Mikor Buda közgyűlése elvetette a gazdasági együttműködést, egyszerre felbűgött a százhangú propaganda crescendója: az elvakult Buda vesztébe rohan, a biztos anyagi romlást választja, mikor pedig az egyesülés révén új templomot, új középiskolát s még mennyi jót kaphatna! Ime a fúziós párt határtalan önzetlensége: százezres költséggel messzelehető propagandát szervez, ügynökeivel százzszámra gyűjteti Budán az aláírásokat — hogy a budai hitközségi alkalmazottak fizetését emelhesse, Budának új intézményeket ajándékozhasson. Persze, mikor konkrét ajánlatokról, megoldási javaslatokról van szó, akkor más a fúzió vagy a helyette ajánlott megoldások indokolása: akkor, mikor a számok beszélnek és nem üres propaganda jelszavak, igenis kimondják, hogy a pesti hitközségnek szüksége van a budai adójövedelmekre is, hogy a maga intézményeit fenntarthassa. Erről van itt szó, nem Buda szanálásáról, s nem is a budai Chevra Kadisáról, melynek anyagi megmentését a budai

hitközség feladataként jelölte meg a lemondott alelnök — lemondása után. Mig ő irányította a hitközség pénzügyeit, nem jutott eszébe ez a kötelezettség, hogy segítségére siessen a Chevrának, mely különben anyagi zavarait egy oly ingatlanvételnek köszönheti, melynek a lemondott alelnök volt a legfőbb propagátora.

Hát igenis, erről van szó: Buda jövedelmeiből kér részt a hatalmi politikájától eltekintve a szívükhöz nőtt pesti hitközség, nem a maga anyagi eszközeit akarja Buda felvirágoztatására fordítani. S akik ismerjük és nagyratartjuk a pesti hitközség valóban országos jellegű, hatalmas szociális és kulturális intézményeit jogosnak tarjuk, hogy ezeknek fenntartásához hozzájáruljanak igazságos mértékben, a budai zsidó hittestvérek is. Számítalan erre vonatkozó ajánlatot tett Buda e tekintetben a pesti hitközségnek. Megmondhatjuk, minden budai megoldási javaslat ezen a síkon mozgott, s a meg-egyezés csak a másik oldal fékezhetetlen hatalmi mohóságán hiúsult meg: nem részt kért, hanem az egészet akarta. Elismerjük hogy vannak községek melyekre nézve kölcsönös előnnyel jár a gazdasági együttműködés valamelyes formája is. A most publikált statutumtervezetnek az adómegosztásra vonatkozó rendelkezéseit alapos vizsgálat után objektív kritikával fogjuk megvilágítani. Nem ellenezük, sőt, testvéri kötelességnek tartjuk a kölcsönös segítséget. Ami ellen megalkuvás nélkül állást foglalunk, az a hatalmi éhség, az elnyomó, beolvasztó szellem, s az a demagóg fordítás, mely a hatalmi gépezet offenzíváját önzetlen emberbaráti akciónak szeretné feltüntetni.

És még egyet: mi a pesti hitközség emberbaráti és kulturális intézményeit a magyar zsidóság nagy értékeinek tartjuk. De nem látjuk nagyon jogosultnak, hogy ezekre hivatkozzék, mint saját érdemeire az a vezérlő rendszer, mely ezeket az intézményeket nem gyarapította, legfeljebb szemre tetszetős s kérkedő, de alapjában lényegtelen alkotásokkal, ugyanakkor, mikor megszüntette a magyar zsidóság egyik legfontosabb kulturális intézményét, a zsidó polgári iskolát. A pesti hitközség nagy intézményei a Székely Ferenc és Léderer Sándor igazán alkotó korszakában jöttek létre. Annak a korszaknak eredménye a fontkölcson is, mely lehetővé tette az új éraban befejezéshez juttatott nagy építkezéseket is. De ne sajtáítsa ki magának Székely Ferenc vagy Léderer Sándor érdemeit az a kor, mely e férfiak alkotásaiból éppen az élettel szelleme nem tudta megőrizni. Hogy egy példát mondjunk: Léderer elgondolásainak életető magja, lelkes, buzgó vallási

öntudat volt, s ennek ápolására teremtette meg az eleven spontán hitélet önálló gócait a hitközségi körzeteket; ma ezek is az adminisztratív gépezet beolvasztó akaratának hordozói lettek

Már Rewentlow gróf is aggodalmaskodik

Rewentlow gróf, a német reakciósak agg. vezére, aki évtizedek óta a legszélsőségesebb zsidóellenes politikát sürgette lapjaiban és a császári parlamentben, Reichswart című újságjában a következőket írja:

„Egy politikai elvbarátom megfigyelt és a következőket mondotta: nagyon sajnálja, hogy nemzeti szempontból tölem. misem várható: előlről ugyanis északi típusú vagyok, de fejem hátsó alkata, minden fajilag iskolázott megfigyelt meg kell, hogy raboljon illuzióitól... Megkíséreltem, bár mélyen lehorgasztva, túlságosan ki nem elégítő fejhatóságot elviselni. Általában azonban mégis csak meg kell jegyezni, hogy ezen a téren sokrétű monománia fejlődik ki... Nyugtasson meg mindenkit a tény: A birodalmi kancellár a legmagasabb és legközvetlenebb munkatársai sem szökek, még kevésbé kékszeműek. Fejhátsójuk felől nem merünk bírálatot mondani, mert azok nem állanak rendelkezésünkre.

Frank Miksa és gyermekei: László György, és Magda, úgy a maguk, mint az egész rokonság nevében az őket váratlanul ért mérhetetlen gyásztól le-sújtva tudstják, hogy az áldott szívű hitves, az anyák mintaképe

FRANK MIKSÁNÉ sz. KRAUSZ HAJNALKA

a kiskunfélegyházi Izr Nőegylet elnök asszonya a családi élet szentélyének önfeláldozó és hűséges szolgálatában eltöltött élete delezőjén, 47 éves korában, boldog házasságának 28-ik évében január 18-án örökre eltávozott az élők sorából.

Drága halottunkat e hó 20-án, vasárnap délután 2 órakor kísértük a Bercsényi utca 7. számú izr. templom udvaráról az új temetőbe.

Kiskunfélegyháza, 1935. január hó 18.

Örökké siratunk, könnyeink sohasem apadnak ki Érted j dr. Schwarz Lajos veje, Krausz Béla, Krausz Jenő, Krausz Margit, férj. özv Rohrich Samuné, testvérei. Frank Ignáz apósa. Krausz Adél, férjezett Lengyel Ignácné nevelő testvére. dr. Bányai Mór és neje Frank Paula, Frank Dezső és neje Várdi Szidi, dr. Frank Géza, Lengyel Ignác, Krausz Beláné sz. Máttyás Edit Krausz Jenőné sz. Schwartz Mariska, özv. Krausz Jenőné sz. Schwartz Ella, sógorai és sógornői.

A KISKUNFÉLEGYHÁZI IZRAELITA NŐEGYLET a váratlan csapástól megdöbben, mélyeséges fájdalommal jelenti, hogy szeretett elnökasszonya

FRANK MIKSÁNÉ úrnő

január hó 18-án rövid szenvedés után visszaadta áldott lelkét a Mindenhatónak

Megboldogult 12 éven keresztül rendkívüli ügyszeretettel, tántoríthatatlan odaadással irányította Egyeletünket és anyai szívének jóságos lelkesedésével szolgálta a szegények és gyámoltalanok ügyét.

Szerettünk, mert puritán egyéniséged csak szeretni lehetett, tiszteltünk, mert fenkölt gondolkodásod a példamutatás magasságában lebegett előttünk és most... forró imánkkal kérjük az Eg Urát: fogadjja szeretettel nemes lelkedet.

Temetése vasárnap délután 2 órakor volt az orth. izr. templom udvarából.

Kiskunfélegyháza, 1935. január 18.

Pótolni sohasem tudunk, de emléked örök buzdítás lesz a további munkára!

ZSIDÓ FEJEK:

Kunos Ignác

— Szóval csak beszélgetni fogunk — kérdezi gyanakodva Kunos Ignác professzor, a kiváló orientalista és kitünő író, amikor leülünk lakásának ebédlőasztala mellé. — Előre megmondom, hogy nem nyilatkozom semmiféle aktuális kérdéstről. Nem szoktam és nem szeretek nyilatkozni. Nincs is semmi érdekes mondanivalóm. Vagy... várjon csak... valami mégis van. Igen... látja, ezt megírhatja. Amikor legutóbb, néhány éve Konstantinápolyban voltam, előadásokat tartottam az egyetemen a török kormány meghívására a török népköltészetéről. Ezek az előadások könyv formájában is megjelentek. Egy kávéházban ülve dolgoztam a könyv korrekuráján és ebben a munkámban segítségemre volt egy török barátom. Erre a barátomra vártam, amikor figyelmessé lettem a mellettem levő asztalnál ülő úrra, aki egy kínai legyezőárussal beszélgetett kínaiul. Ugyanez az úr előbb törökül, franciául és angolul beszélt az asztalánál egy-egy percre megállapodó ismerőseivel. Nem vagyok nagyon ismerkedő természet, de most a kíváncsiságom győzedelmeskedett tartózkodásom felett; odamentem a nagy nyelvteljeséget mutató úr asztalához, bemutatkoztam és megkérdeztem: milyen nemzetiségű. Kiderült, hogy görög írógépkereskedő, aki állandóan utazgat a világban, kínaiul a boxerlázadás alatt tanult meg, amikor hónapokig nem tudta elhagyni Kina területét. Egyébként zsidó. Később ő is megkérdezte, milyen nemzetiségű vagyok én. Arra kértem, kísérelje meg kitalálni.

— Amikor törökül hallottam beszélni — mondta elgondolkozva — meg voltam róla győződve hogy török. De azután láttam néhány mozdulatát, melyek a nyugati embert mutatták Önben. De azt hiszem, helyes nyomon vagyok. Ön az előbb németül beszélt és a németet magyaros kiejtéssel beszéli. Ön magyar...

— Érti most már — kérdi lelkesülten Kunos professzor — miért mondtam ezt el. Az a másik

zsidó nem a zsidót látta bennem, hanem a magyart. Az, hogy zsidó vagyok nem is jutott az eszébe. Látja ez csattanó válasz sok mindenféle fajleméltre...!

Idáig eljutunk, de itt megint megakad a beszélgetés. Látszik a kitünő professzoron, hogy kínosan kerül mindent, ami nyilatkozatszámba mehetne. Ez a kiváló tudós, nagyszerű író, hallatlanul szerény ember. A szó szoros értelmében könyörgéssel kell kivenni belőle a szavakat és láthatóan megkönnyebbül mikor arra kérem, mutassa meg híres arabmunkájú butorait és keleti képgyűjteményét. Megmutatja, de utána mégis visszakerülünk az asztal mellé és neki folytatni kell a vallomást. Elmondja, hogy amikor egyetemi tanulmányait befejezte a zsidó hitközség ösztöndíjával kiment Törökországba ahol öt évig élt. Munkássága során a hitközség ösztöndíjához a Tudományos Akadémia ösztöndíja járult. Amikor hazajött, kinevezték az akkor megnyitott keleti tanfolyam tanárává és egyben egyetemi magántanórára, majd a Keleti Akadémia létesülése után, ennek is tanárává, amelynek később igazgatója lett. Az Akadémia, mint tudjuk nemrég beolvadt a Közgazdasági Egyetembe.

— Kilencvenegyedik szemesztere tanítok. 1894. óta vagyok a Tudományos Akadémia tagja s — látja ez a fontos dátum, negyven éve házas. És tekintete szeretettel pihen meg feleségén, ki mellettünk ülve, hallgatja a beszélgetést.

— Mivel foglalkozik most professzor úr? — kérdem. Azonnal látom, ez szerencsés kérdés volt. Itt találtam rá arra a témára, melyről szívesen beszél. Kipirosodik az arca. Gyorsak, fiatalok a mozdulatai. Lelkes, átfűtött a hangja. Eltűnik a tudós, a tanár, a kutató és előtűnik az író, akit végeredményben mégis csak az írás érdekel elsősorban.

— Amióta nyugdíjaztak tíz könyvem jelent meg. Most is négy befejezett munkám vár kiadóra, az „Állatmesék”, a „Dervismesék” a „Gülisztán, török népmesék” és az „Olympos alján”. Utóbbiak görög

rög származású török népmesék, melyeket Kisásziában lestem el a görög parasztok ajkáról és amelyekben a kereszténység felfogása ütközik meg az Izlám felfogásával. Munkáimat részben prózában, részben ritmusos prózában, részben pedig versben írom.

— Hetvenéves koromban kezdem el verselni — mondja boldog mosolygással — és nézze csak...

Kiszalad és egész halom kézirat-tal tér vissza. Kézírás valamennyi.

— Nem szeretek gépen írni — mondja csodálkozó kérdésemre.

— Az az érzésem, hogy ha géppel írnék, valahogy válaszfalat emelnék magam és munkám közé.

A versformában megírt kéziratból olvas fel részleteket. Egyikét azoknak az üde lehelletű, friss almaizű történeteknek, melyeket jól ismernek olvasóink és melyek annyi örömet szereznek felntötteknek, gyermekeknek egyaránt.

— Igen tudom... a gyerekek nagy szeretettel olvassák ezeket a történeteket.

Kunos Ignác, a tudós egyetemi tanár a gyermekeknek mondja el azt, amit a népművészet, a nyelv kutatója, évtizedes munkája során összegyűjtött. Az ő örömlüknek örül. Tiszta, boldog, irigylésre méltó ember. Halász Sándor

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy a pesti hitközség előjárósága kiváló elnökének mult heti szabadegyetemi előadását nem tette sem objektívabbé, sem „szakszerűbbé”, történelmileg megalkozottabbá azaz, hogy hétfői ülésén megleően ünnepelte előadása alkalmából. Valahogy emlékeztet ez az ováció a Heller-eset körülményeire. Hiba van a kréta körül? Csak azért is igazunk van... Nekünk különben sincs kifogásunk sem az elnök személye, sem az ováció ellen. Ami ellen mi óvást emeltünk az, hogy előadása nem fedte pontosan a történelmi tényeket. Helytelenítettük az érdemeket szerettek listájának szubjektív szempontokból történet csoportosítását és reklámdítuk azokat, akiknek kihagyása kínos feltűnést keltett. Csak ötletszerűen reklámdítuk műltör a Székely Ferenczen és néhány érdemes társán esett injuriát. De szolgálhatunk még néhány névvel: Dr. Baracs Marcelnek a numerus clausus ellen tiltakozó híres parlamenti beszédét is kifejezték az előadásból, pedig Baracs Marcel már nem állhat útjában az élőknek. Kifejej-

tett az egy másik vagy zsidó nevet is: Boldogemlékü dr. Lédere, Sándor hitközségi elnökét, aki valóságban ott esett el a zsidó ügy csatásterén, amikor Klebelsberg kultuszminiszternél intervénált a zsidó diákok érdekében. Kifelejtették dr. Pejtő Sándor képviselőt is s még néhányat. Pedig akárhogy szépítik utólag, ott lett volna a helyük, sokkal inkább, mint a megemlített „du minorum gentium”-nak.

TAGADJÁK, DE IGAZ, hogy a kitért zsidók csak olyankor tagadják meg származásukat, amikor útjában lehetne érvényesülésüknek. Ellenkező esetben azonban maguk reklamálják érvényesülésük zsidó jogcímét. Így látjuk a februári ügyvédi kamarai választásokra folyó serény készülődések során is. A pártok megállapodtak, hogy hány zsidót és hány nemzsidót jelölnek. Eddig öt kitért zsidóról tudunk, aki reklamálta magának a zsidó helyeket...

TAGADJÁK, DE IGAZ, hogy a pesti és kőbányai hitközségek között létrejött megállapodás egyáltalán nem mondható fúziós gondolat diadalának. Mint már néhányszor megírtuk: a kőbányai képviselőtestület túlnyomó többsége határozott állást foglalt a fúzió ellen és a gazdasági együttműködést is csak abban az esetben honorálja ideiglenesen, 3 esztendőre, ha garanciát nyernek arra, hogy e 3 év alatt nemcsak a laskamegterítés címén kapják meg a 20.000 pengőt, hanem egyébként is szánják szűlt anyagi ügyeiket. Hogy mi lesz 3 év múlva? Ha addig sem változnak Kőbányán a viszonyok, úgy meghosszabbítják az együttműködést újabb 3 évre. De ha akkor már meg tudnak állni a saját lábukon, egészen bizonyos, hogy „nem történt semmi”, csak elválnak csendben...

TAGADJÁK, DE IGAZ, hogy minden humor nélkül való, hogy éppen egy unifikációs hittestvérünk kiállt oda a legutóbbi budai közgyűlés többségének, amikor az a többség a folyamatos provokációtól fölingerelve, szintén a közbeküldások eszközhöz folyamodott, hogy nem mindig ott van az igazság, ahol nagyobb a hang. Nem szabad elfelejteni, hogy a dühöngés, ragályos, a sűrűn, erősen hangzó düh könnyen válik mű-düh szülőapjává. Nincsen veszedelmesebb zavarója a tanácskozásnak, mint a higgadt megfontolással renitenskedő mű-düh!

**SCHÜCK
INTERNÁTUS**

Budapest VII., Kertész-utca 2.

Tökéletes ellátás, oktatás, felére mérsékelt díjak.

Német tudósok megünneplik a zsidó Haber professzor emlékét

A Berliki Kaiser Wilhelm tudományos intézet tanári kara elhatározta, hogy január huszonkilencedikén, tragikusan elhunyt egykori igazgatója, a Nobeldíjas dr. Fritz Haber tanár emlékére ünnepélyt rendez. Az ünnepélyre a meghívókat szétküldték, bár a berlimi közoktatásügyi miniszter, dr. Rust rosszallását fejezte ki az emlékünneppel szemben. Ennek ellenére is a német tudósok úgy érezték, hogy a zsidó Haber érdemeit valamilyen formában méltatniuk kell és gúniuszának, — amely nemcsak a német tudományok szerzett világszerte dicsőséget, de a világháború során megmentette hazáját, hogy idő előtt térdre kényszerüljön, — hódolni illenék. Haber professzor ugyanis a háború alatt, amikor a bojkott következtében a központi hatalmak képtelenek voltak Chiléből a puszkapor alapanyagát szolgáltató salétromot szerezni, Haber professzor megtalálta a módját, hogy a levegő nitrogénjéből vonja ki a szükséges ammoniakot. Ennek a felfedezésnek óriási hordereje van, nemcsak a

municipiógyártás körében, hanem a műtrágya előállításánál is.

Haber professzor Hitler kancellár uralomrajutása pillanatában a Kaiser Wilhelm Institut élén állott. Nagy érdemei, világhíre, föltétlen megmentették volna a „gleichschaltolás” ellen, de a kiváló tudós, mélyérzésű zsidó ember, amikor látta, miként dobálják ki a zsidó tudósok százait állásukból, hogy teszik kenyértelemné a zsidó intellektuellek ezreit és fosztják meg minden jogaiktól hitsorsosait önként lemondott méltóságáról és elutazott Németországból. A világ legnagyobb egyetemei vetekedtek érte, hogy tudós munkásságát a maguk számára szerezzék meg, de Haber professzor egyetlen ajánlatot sem fogadott el. Csöndesen élt egy kis svájci városkában. Lelke nem tudott megnyugodni hitsorsosai rettenetes sorsa felett, emésztette magát a sok fájdalmas otthoni hír hallatára és hirtelen meghalt. Akkor, egy év előtt, még csak el sem parentálták Németországban.

A Saar-vidéki zsidók sorsa

A Saar-vidéki szavazás lefolyt. A németek döntő győzelmet arattak. A horogkeresztes Deutsche Front már a helyzet urának érzi magát, bár a Népszövetség még nem adta át a területet. A zsidók helyzete tühretetlen. Ha nyilvánosság előtt megjelennek szidalmakban, megaláztatásokban van részük, bár németségüket a szavazás során nem tagadták meg. A németországi zsidó organizációk még jóval a szavazás előtt kiküldték dr. Bruno Weilt, hogy minden zsidó vezetőembernél hasson oda, hogy a Saar-vidéki zsidók Németországra szavazzanak. Ruelf dr. saarbrückeni főrabbi is ebben az irányban agitált. A szerepéről ellentétes hírek kerültek forgalomba. A főrabbi, mint jelentettük a szavazás után elbűcsűzött híveitől, mert Palesztinába vándorol. Útba ejtette Genét, ahol tudomást szerzett eljárásának többféle kommentálásáról. A kételyek eloszlatására, különösen a Goebbelis propagandaminiszter megbízásából nála jelentkezett König dr. lal folytatott tanácskozájáról, a következő nyilatkozatot tette:

— Egyáltalában nem kötöttem feltételekhez a zsidóságnak a Deutsche Front-ba való belépését. König dr. is tulajdonképpen azt kérte tőlem, hogy formulázzam a Saar-vidéki zsidóság kívánásait. Azt válaszoltam álláspontunk tel-

jességgel magátólérteendő: korlátozatlan egyenjogúságunk fenntartását kérjük. A birodalmi kormánynak erre való hajlandóságát a legjobban az bizonyítaná, ha ezt az egész németországi zsidósággal szemben megtenné. König dr. megígérte, hogy ezen az alapon Berlinben tárgyalni fog. Én megígoltam fáradozásainak reménytelenségét. Igazam is volt. König dr. nálam többé nem jelentkezett.

A zsidók reménytelen sorsának javítása érdekében a Népszövetség genfi üléséze alkalmával a Executive des Comité des Delegations Juives nevében Mr. J. Jefroykin személyesen intervenált. Tárgyalt Laval és Benes külügyminiszterekkel, Olaszország, Nagybritánia és több más állam főmegbízottjával. Mind-egyiknél azt kérte, hogy a zsidó vallásuk kisebbségi jogait garantáltassák a német kormány által.

Annak ellenére, hogy Németország a római egyezményben kötelezte magát, hogy az átadástól számított egy éven belül az árjaparagrafust nem alkalmazza, a zsidók egzisztenciájuk tönkretételétől tartanak. Mindezekkel szemben a zsidóközösség Berlinből arra hívta fel a Saar-vidéki zsidókat, ne meneküljenek, hanem maradjanak a helyükön, s ne adják föl a reményt, hogy sorsuk jobbrafordul.

Megalakult a budai hitközség autonómia-pártja

A párt az előljárási támogatását vette programjába — Minden kerületben szervezkednek és nagygyűlést hívnak egybe

A budai hitközségnek azok a tagjai, akik lelkesen ragaszkodnak a hitközség önrendelkezési jogához, a pesti hitközséggel, sem fúziót, sem beolvadást, sem úgynevezett gazdasági egységet nem akarnak, január 19-én bizalmas értekezletet tartottak, amelyből Gesztes Ferenc elnöke alatt szervező bizottságot küldtek ki azzal a megbízással, hogy az autonómiához ragaszkodó hitközségi tagokat egységes, tömör, pártja szervezzék. A szervező bizottság azonnal munkához látott és csütörtökre, január 24-re a képviselőtestületnek az autonómiához hívó tagjait ülésre hívta meg, hogy megalakítsák a Budai Izraelita Hitközség Autonómiájának Pártját.

Az ülést Gesztes Ferenc nyitotta meg rövid beszéddel, amelyben rámutatott arra, hogy a megalapítandó párt programjának legsarkalatosabb pontja a budai hitközség önrendelkezési jogának minden, akár kívülről, akár belülről jövő támadás ellen való megvédése. A párt magáévá teszi az előljárási elfogadását ebben a kérdésben és azért egész odaadással áll az előljárási mögött. Hogy tevékenysége eredményes lehessen, annak két alapvető feltétele van: pártfegyelem és pártfűség. Ezt a két feltételt a párt minden tagjának okvetlenül teljesítendő kötelességének kell tartania. A másik párt mindenfélét ígér, amit betartani sem tud. Ez a párt nem ígér semmit, nem ígér különösen anyagi előnyöket; sőt ellenkezőleg: pártíveitől árazatokat kér.

A megalakulás első lépése a tisztikar megválasztása. Elnök a volt tisztí karba megválasztandó kandidálása végett Hercl Béla elnöke alatt öttagú kandidáló bizottság kiküldését ajánlotta, amihez az ülés hozzájárult. A jelölő bizottság munkájának elvégzéséig elnök az ülést felfüggesztette. A kandidáló bizottság nevében Hercl Béla jelentette, hogy elnöké Gesztes Ferencet ajánlják, állandó helyettesének és a sajtóügyek referensének dr. Bálint Bélát, jegyzőnek Hirschl Somát, pénztárosnak Magyar Józsefet, ellenőrnek Nagy Elemért és Epstein Zoltánt, ügyészeknek dr. Berényi Sándort. Az ülés az ajánlottakat egyhangulag megválasztotta.

Gesztes Ferenc a maga és a megválasztott tisztikar nevében megköszönte a velük szemben megnyilvánult bizalmat és biztosította az ülést, hogy munkálkodásukkal arra fognak törekedni, hogy azt igazolják, a cél elérésére minden lehető el fognak követni. Kifejtette, hogy a párt programja már címének szövegében is

benne van: a hitközség autonómiájának megvédése olyanképpen, hogy az az ellen jövő akár közvetett, akár közvetlen támadást visszaveri, diadalga viszi a zászlót, amelyet kezébe vett. Eszközei — mint már mondotta: — a pártfegyelem és a pártfűség. Erre alapítja a tisztikar egész működését. Ha ezt fűséggel követik, a célt máris elértük, mert a többség, a miénk. Minél többet és minél vehemebben támadják pártunkat, annál jobban megerősödünk, mert a budai hitközség autonómiájának van talaja és az a felerősödik meg a földben a legjobban, amelyet a szél és vihar leginkább tépáz, annak a gyökerei kapaszkodnak meg legerősebben a földben, a viharok edzik meg az ellenállásra. Célunk az, hogy minden kérdésben az előljárási rendelkezésére álljunk, az előljárási hivatva a hitközséget igazgatni, annak vagyónal fűségesen sáfárkodni. Az előljárási: csak úgy, mint minket, a képviselőtestület tagjait, az ösválasztók nem azért küldtek be a közgyűlésbe, hogy a nyolcszáz éves hitközség autonómiáját leromboljuk, hanem, hogy a tradíciókhoz híven minden támadással, minden taktikával, minden művészettel, minden esettel szemben megvédjük, hogy a késő utódoknak esorbítatlan tisztaságban, puritán egyszerűségben adjuk át nemzedékről-nemzedékre. Ezután fölkérte Hirschl Somát, a megválasztott jegyzőt a jegyzőkönyv vezetésére.

Elsőnek dr. Krisztháber Adolf hitközségi elnök szólalt föl. A megalakult pártnak az elnök által ismertett programjának a maga részéről azzal egészíti ki, hogy minden olyan erkölcsi testületnek, amelyen a hitközség kiindulási pontjának egy elvnek kell lennie, hogy a hitközség igazi kultúréletet éljen. Igaza van az elnöknek, hogy a tekintélytisztélet fontos, de az igazi tekintély csak az lehet, amely eredményes munkát végez az összesség dicsőségére. A program pregnansabb ki-domborítására idézi a hitközség képviselőjében a polgármesterhez intézett üdvözlő beszédét, amelyben tömören és markánsan kifejezésre juttatta, hogy a nyolcszáz éves Budai Izraelita Hitközség kultúrgócópont és így annak esorbítatlan épségben való megmaradása közérdek. A hitközséget súlyos támadások érték az utóbbi időben. Eltekintve a gazdasági válságtól, amely a tagok anyagi erejét és egzisztenciáját támadta meg, olyan áramlatok is keletkeztek, amelyek a hitközség önrendelkezési jogának megsemmisítésével egy más községbe való beolvadását célozták. Az a hitközség,

amely minden feladatának, mint kultúrgócópont kifogástalanul megfelelt, megérdemli a székesfőváros vezetőségének támogatását is léteéré való küzdelmében. A polgármester válaszában övatosan csak annyit jelentett ki, hogy az egész székesfőváros polgárságának érdekeit tartja szem előtt, de ha figyelembe vesszük, hogy a keresztényi községi pártban, amikor azzal apósztrófálok, hogy keresztény politikát kell folytatnia, majd némelyan azokkal a szavakkal válaszolt, nem alaptalan a féményünk, hogy a budai hitközség küzdelmét meg fogja érteni. Az előljárási munkáját meg fogja könnyebíteni és eredményesebbé fogja tenni, ha tudja, hogy van egy erős, jól megszervezett párt, amelyre támaszkodhat. Szívélyesen üdvözi a megalakult pártot és a megválasztott tisztí kart.

Dr. Berényi Sándor sajnálja, hogy csak a képviselőtestület tagjait hívták meg a mai ülésre. Gesztes Ferenc elnök, felvilágosítás gyanánt közölte, hogy kerületenként külön gyűlésekre fognak összehívni az ösválasztókat és azután egy imponáns nagygyűlést rendeznek majd, amely be fogja mutatni, hogy a budai hitközség tagjainak a többsége a mi pártunkon van. Már a szervező bizottság elhatározta 24 tagú elnöki tanács alkotását, de ezt a tanácsot a szükséghez képest ki fogják egészíteni. Azért kellett először a képviselőtestület tagjait megszervezni, hogy a közgyűléseken a szavazatok többségét biztosítsák.

Lówy József szellemes beszédben foglalkozott egy felekezeti lap dr. Csobádi Samu alelnökhöz intézett nyílt levelével. Furcsa logika kell ahhoz, hogy valaki olyant állítson, hogy tizenöt szótöbbséggel nem lehet egy pártot kormányozni, de ne jussön észébe, hogy valamikor 99 szavazatból az ő pártjának csak tizenhat jutott. Utalt arra, hogy néhai Edelstein főrabbi a szószeken is nyíltan kimondta, hogy semmiféle frakcióval, semmiféle tárgyalást folytatni nem szabad.

Brück Miksa rámutatott arra, hogy levéltári adatokból nyomozta ki, hogy 1852-ben, amikor Albrecht főherceg állt a politikai kormányzás élén, Pest és Buda egy hitközség volt, közös rabbijuk is volt, előbb Kunitzer Mór, majd Sváb Lów személyében. Akkor Pest forszírozta a Budától való elszakadást és 1853-ban önálló hitközséggé lett. 1895-ben Buda pénzügyei nagyon rosszul álltak, de amikor a pesti hitközséghez fordultak, hogy fogadják be magába, a legmerekvebb visszautasításra találtak. — Goldberger Ignác arra hívta fel a figyelmet, hogy a napokban kiadték az új statutum tervezetét. Miután a kongresszuson Budának nincs többsége, gondoskodni kellene a szüksé-

ges vita megindításáról. Dr. Krisztháber Adolf hitközségi elnök fölvilágosítás gyanánt megjegyezte, hogy ő is ma kapta meg a statutumok tervezetét. Azokat gondosan tanulmányozza, tanácskozni fog az előjárósággal, a szükséges intézkedések meg fognak történni.

Herzl Béla bejelentette, hogy a héten a párt megalakulása alkalmából társasvacsorát rendeznek, amelyre a hitközségi tagok külön meghívót fognak kapni. Kéri, hogy minél számosabban jelenjenek meg. Gesztes Ferenc elnök bejelentette, hogy minden kerületben ülést tartanak, azután a budai vígadóban, nagygyűlést hívnak majd össze. Az ülést a megjelentek lelkes éljenése közben berekesztik.

A szidra margójára

Jiszró

Írta: **dr. Rubinstein Mátyás**
szekszárdi főrabbi.

Elérkeztünk a csúcsához, a Tóra tetőfokához. A Tízigehez. Nagyon jellemző az idevágó Midras színes leírása: Madár nem repült, hangja sem hallatszott, angyal nem szárnyalt, tenger nem mozdult, hangtalanok voltak a teremtmények mind, az egész természet hallgatott, némaságba merült a kinyilatkoztatás történéseinek idején. S e nagy s általános csend közepett fölzengett az égi ige: „Én vagyok az Örökkévaló, a te Istened... Ne legyenek neked más isteneid színem előtt, ne csinálj magadnak faragott képet, sem bármely alakot...”

Allegorikus rajzban tükrözteti itt a Midras azt a történeti igazságot, miszerint a kinyilatkoztatás határt, korszakot jelentett az emberiség történetében. Eladdig materializálták az Istent a Tízige szellemítette, távoltart tőle minden materializálást, felülmúlhatatlan magaslatra emelve az istenségismerést.

De azért még sem enyészik ez az istenmegismerés teljesen az absztrakciókba, mint szeretik azt bizonyos körökben hangoztatni. Van annak reális alapja is, mint mondja maga az ige: „Én vagyok az Örökkévaló, a te Istened, aki kihoztalak Egyiptomból” — egy csodálatos történeti tényhez fűződik az Ő ismerete, egy csodálatos történeti tény sugározza be az Ő létét. Ugyanígy mondja a Tóra első igéje is: „Kezdetben teremtette az Isten az eget és a földet” — az Isten: az ég és a föld teremtője.

A Tízige istenismeretében van realitás is. A Tízige istenismerete bölösen absztrakt és bölösen reális.

Egy másik, különösen figyelemreméltó igéje a Tízigenek a szombati nyugalomról szóló ige: „...Séssz jómim táavod veozsizó kol melachtech... Le száászce

kol melochó ató uvinchó uvitechó, avdechó, váamoszchó...” A nyugalom áldását ki kell terjesztenie a szolgára is. Milyen szolgáról van szó, héberről, vagy pogányról? Megmagyarázza a Midras: „Haré eved örél ómár” — pogán szolgáról van itt szó.

Heves viták zajlottak már e bibliai szó

A pesti zsidó főreálgyimnázium pályanyertes növendékei

Goldberger Salamon, a Fiúgyimnázium igazgatója mondja:

— Nem szeretek az iskola dolgairól nyilatkozni. Az iskola minél többet dolgozzon és minél kevesebbet beszéltesen magáról. De ha érdeklí a közönséget a mi munkánk, néhány jellemző és érdekes adatot mondhatok. Az elmúlt évben volt a Képzőművészeti Társaság jubiláris kiállítása. Miután elvem az, hogy a tanulók a művészet terén is kaptanak tájékozódást, elküldtem a két felső osztályt a kiállítást megnézni. A kiállítás után más iskolákkal együtt felszólítást kaptunk, hogy a növendékek vegyenek részt egy pályázaton, melynek tárgya a kiállításon szerzett impressziók voltak. Két növendékem vállalkozott erre. Beküldték jelígens levélben a pályázatukat, amelynek

körül: „réá”, hogy az a szeretet tanában: „Veahóvtó, leréáchó, komóchó”, hittestvért, vagy másvallásút is jelent-e. Itt az ige kiterjeszti a szeretetet a másvallásra is. De kiterjeszti azt Izrael vallása az ellenségre is. „Ha elő találod ellenséged eltévedt ökrét, samarát, hajtsd vissza neki.”

eredményét a Társulat vasárnapi ülésén hirdették ki. 300 pályázat érkezett be, a mi iskolánk mindkét növendéke a győztesek között szerepelt, az egyik első díjat nyert, ötven pengőt, a másik harmadikat, egy igen szép művészettörténeti könyvet.

— Azt már mindenki tudja, hogy sportbeli teljesítményeink elsoránguak. Chanuka ünnepélyünkön növendékeink igen nagy sikerrel adták elő Stephan Zweig „Jeemiás”-ának egyik jelenetét. Tegnap az önképzőkörünk ünnepi ülésén Madách születésnapját ünnepeltük, mely alkalommal tanulóink az Ember tragédiája egyik jelenetét, azt amelyikben az Úr Lucifernek követelésére két fát jelöl ki a földön birtokol, a magyaron kívül, németül, angolul és héberül is előadták.

A 25 éves „Mult és Jövő” ünnepi hangversenye

„A mult igazságait hozta a világra a jövő számára...” — írta többek között a „Mult és Jövő”-ról, a magyar zsidóság reprezentatív szépirodalmi orgánumáról levelében Balthazár Dezső püspök, melyben a lapot és annak szerkesztőjét Dr. Patay Józsefet, lapjának huszonöt éves jubileuma alkalmából ünnepelte. De Patai József nemcsak akkor teljesített hivatást amidőn a mult igazságainak kutatásával és feltáráásával mutatott rá arra a kultúrértékre, melyet a zsidóság az emberiség számára jelent és azokra a törvényekre, melyet a zsidóság az emberiségnek adott hogy azok alapján építse fel erkölcsi világrendjét, hanem akkor is, amikor egy egész zsidó ifj generációt gyűjtött magaköré. egyengette számukra az érvényesülés útját és alkotó szeretettel keresett új tehetségeket a magyar zsidó irodalom számára, melynek ő egyik legfényesebb neve. Könyvek, cikkek egész légiója hirdeti irodalmi munkásságának eredményeit, a Szentföldre tett gyakori utazásainak tapasztalatait és a zsidó televényben gyökerező irodalmi munkásságának néhány igazgyöngyét interpretálták azok a művészek, kik a díszhangverseny műsorát közvetítették. Így Hollán Lili, aki megrázó erővel mondotta el Herzl-könyvének befejező részét, Tordai Judit, aki a „Látomás az éjfélnél” című verset szavalta nemes hangjának muzsikáló zengésével, a zseniális Basiliades Mária, a legnagyobb magyar

oratóriumekeneső, aki Händel „Israel” oratóriuma után Kelen Hugó zenésítette „Éjféli örjárás” című versét énekelte Kelenné, Hirsóhl Rózsi zongorakísérettel. „A Holt-tenger vára” legújabb munkája dr. Markó József interpretálásában döböntötte meg sötét fenségével a hallgatót. A magyar művészetnek annyi reprezentáns neve ígérete gyűlt össze, hogy Patai József ünnepi közönséget elragadtassa, hogy ebben a gazdagságban csaknem lehetetlen mindenkiről külön megemlékezni. A nagyszerű Sándor Erzi, akit egy Delibes ária és a „Bamistarín” elnevelése után köszöntött zúgó taps. Beregi Oszkár, aki az „Ember tragédiája” Fáraó-jelenetét adta elő grandiózus művészettel. Kálmán Oszkár és Somló József, az Operaház kiváló tagjai, Fenyves Lóránd, a fiatal magyar hegédi, Rózsa Vera az énekes és Barta Klári a pianista utánpótlás nagy ígéretei. Gellért Lajos és Ürmössy Anikó, Fehér Artur, Ákom Lajos, a kis Kleinberger Árpád, a Gottschall kórus, Kelen Dóra, (Patai Eötvös versét szavalta), a kísérők: Farnadi Edit, Fenyves Alice és Kenéz Lili, valamennyien szívvel, lélekkel, tehetséggel, látható örömmel voltak közreműködésükkel részesei Patai József és nagymultú lapja ünnepének. A szerkesztőség nevében Peterdi Andor köszöntötte a tehetséges és jó főnököt, a nagyszerű szerkesztőt, akit egész este lelkesen ünnepelt olvasóinak, barátainak és tisztelőinek impozáns tábora.

HIREK

NAPTÁRO

Jan. 26, szombat — Sövát 22. (Hetizsakasz: Jetroh, háftóra: Bi'sónász majsz hámelech szombat kimen: 5.19). — jan. 27, vasárnap — Sövát 23, jan. 28, — hétfő — Sövát 24 — jan. 29, kedd — Sövát 25. — jan. 30, szerda — Sövát 26, jan. 31, csütörtök — Sövát 27 (Sov. bójt, jom kippur koton), — febr. 1, péntek — Sövát 28 (Szombat bejöv: 4.45)

— **OLVASÓINKAT** tisztelettel kérjük, hogy az esedékes előfizetési díjakat a „Zsidó Élet” kiadóhivatala címére (VIII., Mátyás-tér 17.) szíveskedjenek mielőbb elfuttatni.

— **Dr. Donáth József kecskeméti hitközségi elnök kiténtetése.** Fájí Fáy István, Kecskemét th. város főispánja dr. Donáth József kecskeméti hitk. elnököt a törvényhatóság jan. 19-iki alakuló ülésén tb. tisztí főügyésszé, továbbá a kisgyűlés tagjává nevezte ki. Dr. Donáth József kiténtetése a kecskeméti izr. hitközség minden tagjában osztatlan örömet keltett, mert ezen tényben a rendkívül népszerű és köztiszteletben álló dr. Donáth József személyén keresztül magának a hitközségnek a megbecsülését is látja. Dr. Donáth József 5 éves elnöki működése alatt a hitközség és a hatóságok közötti harmonia ismét nagy mértékben emelkedett, minek hangos bizonyosságai többek között a mostani kinevezések is. Dr. Donáth Józsefet kiváló jogi képzettsége tb. főügyésszé történt kinevezésével még közelebb hozta Kecskemét th. város és a törvényhatóság belső életéhez. Dr. Donáth Józsefet Kecskemét társadalmának minden rétegéből személyesen és írásban számosan keresik fel üdvözlétkükkel.

— **Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat** jan. 30-án szerdán délután 6 órakor a Pesti Izr. Hitközség dísztermében (VII., Sip-utca 12. II.) felolvasó ülést tart a következő napirenddel: 1. Dr. Zsoldos Jenő: A magyar romantikus zsidószemlélet. 2. Várnai Zseni: Költemények. 3. Csermely Gyula: Novella.

— **Paul Ducas — a Francia Akadémia tagja.** A Francia Akadémia most választotta meg a nemrég elhunyt Alfréd Bruneau utódját. Paul Ducas, a kiváló zsidó zeneszerző lett az új akadémikus. Paul Ducas igen előkelő helyet tölt be a francia zeneművészetben, a La Péri c. balettjét, Ariane és Kékszakáll c. operáit a kritika a francia zeneszerzés legmaradandóbb értékei közé sorolja, de igen nagybecsűli zongorakompozícióit és szimfóniáit is.

— **A pesti IX. (Páva-utcai) templomkörzet** jan. 27-én, vasárnap délelőtt pont 11 órakor, a Pesti Izr. Hitközség Goldmark-teremben, néhai dr. Pollák Gyula főké tor özvegye és árvája javára, Stern Samu hitközségi elnök fővédnöksége mellett emlékműtér rendez. 2 pengős beléptődíjjal. A megnyitó beszédet dr. Zahler Emil tartja. Közreműködnek: Abrahamsohn Manó, Bornstein Herman és Liniczky Bernát főkántorok, Kádárné Zahler Erzsébet előadóművész és a Páva-utcai énekkar Gottschall Jakab karmester vezetésével. Már eddig is óriási érdeklődés nyilvánul a fényesnek ígérkező matiné iránt.

— **Házasság.** Königsberg József (Kiskunhalas) jan. 27-én déli 12 órakor a Dohány-utcai izr. nagytemplomban tartja esküvőjét Havas Marcel és neje (Budapest) Éva leányával.

— **A pesti V. ker. izr. nőegylet** jan. 26-án, este 10 órakor dr. Blum Ödön, dr. Dési Géza, dr. Farkas Samu, dr. Gál Jenő, dr. Glücksthal Samu, dr. Hevesi Simon, Kramer Miksa, Sándor Pál, Stern Samu és Vészi József fővédnöksége mellett a Hungária-szálló termeiben (IV., Türr István-utca 1.) intézményei javára jótékonycélú bált rendez.

— **A soproni orth. izr. hitközség** tisztújító közgyűlésén elnökké újból Goldschmid Szigridet választották meg, alelnökké lett: Breuer Dávid, pénztáros: Steiner Emil, ellenőr: Friedmann Izidor, gondnokok: Goldschmid Ede és Spitzer Adolf, számvizsgálók: Bereiter Samu és Schiller Gábor, a képviselőtestület tagjai: Bischitz Salamon, Bauer Lipót, Breuer Ignác, Feigelstock Mór, Heitler Gyula, Klein Béla, Lederer Sándor, Müller Fülöp, Rosenberger József, Schiff Ödön, Schischa Simon, dr. Steiner Miksa.

— **A makói Machzike Tóra Egylet** tisztújító közgyűlésén elnökké választották Rubinstein Salamont gondnokok lettek: Bráver Salamon és Rosenberg Mór, pénztáros: Kuhn Hilel, ellenőr: Landesmann József, a választmány tagjai: Godinger Mayer, Markovits Zoltán, Weisz Béni, Weisz K. Samu.

— **A tiszaiüredi izr. hitközség** tisztújító közgyűlésén elnök lett: Kiss Ferenc, alelnökkök: Nagy Jenő és Weiner Ernő, pénztáros: ifj. Schwarcz Samu, ellenőr: Goldstein Adolf, gondnok: Grünfeld Ignác, választmányi tagok: Braun Aladár, Blau Albert, Feuer Géza, Herz Károly, Rosenfeld Lőrinc.

— **A pesti zsidó szabadegyetemi előadássorozathoz** (Goldmark-terem, VII. Wesselényi-utca 7.) jan. 31-én este 6 órakor dr. Stössel Lipót („A zsidóság legnagyobb költője Jehuda Halévi”), este 7 órakor dr. Dénes Lajos („Madách, Az ember tragédiája”) tart előadást.

— **Halálozás.** Súlyos vesztés érte a pápai Steiner és a soproni Breuer családokat, özvegy Steiner Zsigmondné, született Löwenstein Ilka elhalálozásával. A megboldogult úriasszony, legidősebb gyermeke volt a nagynevű Löwenstein Adelfi, néhai pápai hitk. elnöknek, kinek mélyeséges vallásosságával párosult magas műveltségét és anyjának, a nemes-szívű Löwenstein Teréz jószágos lelkületét harmónikusán egyesítette magában. Úkonokája volt Schlesinger Teréznek, aki több mint 100 évvel ezelőtt a Pápai Izr. Nőegyletet alapította. Egy példás életű „Ésset chájil”, minden szép tulajdonsággal megáldott úrinő hűnyta le örökre szemét. Alapítója és alapítása óta elnökszónya volt a pápai Szegénysorsú Menyasszonyok Kiházasítási Egyesületének, a Kaló chevranak. Leányainál a soproni Breuer-családnál volt látogatóban, ahol 71 éves korában agyvérzésben hirtelen elhunyt. Sopronban Posen főrabbi, ki az elhunyt heszpedtilalmáról még nem bírt tudomással, búcsúztatva megható szavakban. Sopronból Pápára hozták, ahova este 9 órakor érkezett meg a halottszállító kocsi, amelyet a pápai Cheva előjárósága temetőbe kísért. Fállyák sorfala között helyezték nyugalomra. A Steiner és Breuer családokon kívüli egyetlen fiúve Löwenstein Jakab, nővére Steiner Vilmosné, sógorai Steiner Vilmos és Korein Dezső gyászolják. A pápai gyászbeszédet az elhunyt határozott végző akaratához képest elmaradtak. Emlékét családján kívül az egész pápai zsidó társadalom gyeveltel őrzi.

— **Porosáth sökölím.** Január 12-iki számunk „Fák újeve” c. cikkéből sajnálatos technikai elnézés folytán kimaradt egy mondat: „Tekintettel arra hogy ez icén szökkőev van, nem Adár, hanem Voadár új földja kihirdetésének szombatján: március 2-án, Vajákhél szombatján olvassák fel a máit'mnak a sekeiről szóló fejezett., Amit ezennel helyreigazítunk.

— **Investíciók Palesztinában.** Jeruzsálemi jelentés szerint hozzávetőleges számítás szerint az elmúlt évben tíz millió angol fontot investáltak Palesztinában. Ebből az óriási összegből (megfelel Magyarország három évi állami költségvetési összegének) négy és félmillió font jutott városi építkezésekre, nyolcszáz-ezer font gyarmati építkezésekre, másfél millió font narancsültetvények létesítésére, kétszázötvenezer font más mezőgazdasági kultúrák teremtésére, egy millió a közlekedési eszközök tökéletesítésére, míg a többitől új földterületeket vásároltak és közmunkákat végeztek Tel-Avivban.

— Einstein birtokát lefoglalták. Einstein professzor házat és földjét Caputhban, Berlin mellett a potsdami kormányelnök utasítására lefoglalták és a porosz állam javára bekebelezték.

— Szamek Zsigmondné halála. A főváros társadalmi életében általános megdöbbenést okozott Szamek Zsigmondné szül. Elek Böske tragikus halála. Másfél hónapig szenvedett, élet és halál között lebegett. Férje: Szamek Zsigmond, a Leipzig-szeszgyár közbecsült igazgatója a leghírnevebb magyar és külföldi orvosokkal konzultáltatta, hasztalan volt minden erőfeszítés, nem lehetett megmenteni az életnek. A jótékonyság, a felebaráti szeretet, e két legnagyobb zsidó erény volt az ékessége, amíg élt; számtalan jótékony zsidó intézménynek volt bűkezzü támogatója és főképp az Óbudai Izr. Jótékony Nőegylet akciót pártfogolva szeretettel. Pénteken délután temették általános részvétel mellett.

— A „Mult és Jövő” jubileuma és szentföldi útja. A „Zsidó Élet” jelentette már, hogy a Mult és Jövő 25 éves jubileumát, nemcsak itthon ünneplik meg fényes keretben, hanem hazánknak határain túl is. Jubileumi bizottság alakul a Szentföldön is, hogy dr. Patai József tavaszi utazása alkalmából Jeruzsálemben és Tel-Avivban méltóképpen ünnepeljék. Amint értesülünk, dr. Patai József március 12-én indul a Szentföldre, ahol több előadást fog tartani. Számosan csatlakoznak az utódállamokból is, hogy vele együtt tegyék meg az emlékezetes utat és már a hajón hallgathassák a Szentföld nevezetességeiről, régi és mai életéről szóló előadásait. Az út bővebb részleteiről felvilágosítás kapható a Mult és Jövő szerkesztőségénél. V., Vadász-utca 11. Telefon: 19—9—55.

— Tíz éves a zsidó műgyetem. A Hajfában alapított zsidó műgyetem most érkezett el fennállásának tíz éves fordulójához. A jubileumot ünnepélyes keretek között ülték meg, amelyen megjelent Palesztina angol főkormányzója, Sir Arthur Wauchope tábornok is, aki nagy beszédben méltatta a műgyetem munkásságát, tanárainak és végzett növendékeinek kiválóságát és bejelentette, hogy kormánya műgyetem kibővítéséhez tízezer angol fonttal járul hozzá.

— A VAC táncestélye. A VAC február 2-iki táncestélye, mely a Goldmark-teremben (Wesselényi-utca 7. sz.) fog megtartani, nagyon látogatottnak ígérkezik. A tánc, hajnali 5-ig fog tartani, a rendezőség jazz és cigányzenéről gondoskodott. Meghívó igénylések: a VAC központi titkárságához (Wesselényi-utca 44. telefon: 44—0—85) intézhetők.

A Talmud története

Irtja: Steiner Jakab aszói főrabbi

III.

A szóbeli hagyomány a száműzetésben lévő zsidóknál

A) Az egyiptomi zsidóknál.

Babylonia és Egyiptom, a két ország, mely a zsidó nép keletkezésénél oly nagy szerepet játszott, ismét azok voltak, ahová a nép a feladata elvégzése végett is gyűlekezett.

Egyiptomban a nép szegényei laktak. Csak Jeremiás próféta, akit magukkal hurcoltak volt az egyedüli, aki a fáraók országában sem szűnt meg, mint Istennek igaz szolgája inteni a népet, hogy hagyjon fel a bálványimádással.

A hagyomány szerint egy intő beszéd alkalmával a felbőszült nép megkövezte a prófétát. Most már nem volt Egyiptomban próféta, ki a népet oktatta volna. Ellenben úgy látszik papokban nem volt hiány. Szentélyek keletkeztek, ahol füstölőszert, égő és vágóáldozatot mutattak be. Ezek után nem várhatjuk, hogy a zsidók Egyiptomban mindenben az ősek hagyománya szerint éltek volna. Azért náluk is találunk a tradícióval egybevágó intézkedéseket.

Igy pl. a bőjtve nézve azt látjuk, hogy tartózkodtak evéstől, ivástól, olajjal való kenéstől, fürdéstől, stb. (hé inujin Taanisiz 30.) Hogy hogyan tartották meg a szombatot és az ünnepnapokat, azt csak későbbi forrásokból állapíthatjuk meg. Philo idejében pl. nem volt szabad semmi hétköznapi tárgyhoz nyulni, sem tüzet gyújtani, terhet vinni, panaszi emelni a bíróságnál, adósságot behajtani, vagy más hétköznapi foglalkozást folytatni.

B) A hagyomány a babyloniai zsidóknál

A babyloniai zsidók helyzete sokkal különb volt. Oda a nép szine-virágát vitték, a legmagasabb társadalmi osztály hozzátartozóit. Ott kimagasló próféták álltak magas vártán, mint amilyen Ezékiel, Ezra, Nehemia, és Dániel. Ők az idegent nem tudták megszokni és egész gondolkodásuk és törekvésük oda irányult, hogy visszatérhesenek pálmaligetes ősi hazájukba és felépíthesék újból a val-

lasi központos a szent templomot.

Szentély felállítását idegen földön nem engedték volna e lángoló hazafiak, még akkor sem, ha vallási aggályaik nem lettek volna. Midőn az ötödik hónap tizedikén, tehát Jeruzsálem elpusztulásának napján a nép vénei Ezékiel prófétához jöttek, hogy „megkérdézzék az Örökkévalót” akkor a próféta így szól hozzájuk: „Mert az én szent hegyemen, Izrael magasságos hegyén, úgymond az Úr, az Örökkévaló, ott nem fog engem szolgáltni Izrael egész háza, az országban, ott fognom őket kedvelni és ott fogom követelni tőlük adományokat és ajándékaik zsengejét, mind a szentségeitek szerint”. (Ezek. 20. 40.) Tehát csak ősi hazájukban állhatott a szentély és azért idegen földön nem áldoztak és nem énekelték a Cion dalait.

Csak szónoklatokat tartottak a próféták, hiszen a száműzetésnek köszönhetjük a legszebb prófétai beszédeket. E beszédek különösen abban különböznek a száműzés előttiektől, hogy erősebb nyomatékkal hirdetik a rituális törvényeket. „De engedetlenkedtek irántam a fiúk, törvényeim szerint nem jártak és rendeleteimet nem őrizték meg, hogy megtegyék azokat amelyeket megtesz az ember hogy éljen általuk, szombatjaimat megszenteltelenítették.” (Ezek. 20. 21.)

De nem csupán a Tórában előforduló szombati előírásokat tartották meg, hanem a hozzájuk fűződő hagyományos kibővítéseket is. Így tanítja ezt Eszaiás próféta: „Ha visszavonod a szombattól léhadat, ha nem végzed dolgaidat szent napomon és gyönyörnek nevezed a szombatot, tiszteltnek az Örökkévaló szent napját és megtisztelod, hogy nem végzed útjaidat, nem keresed ügyvedet és szót nem beszélsz róla, akkor gyönyöröködni fogsz az Örökkévalóban”. (Ezsaiás 58. 13.)

Nem csodálkozunk azért, hogy a száműzetésből hazajött Nehemia felháborodottan így fakadt ki: „Azokban a napokban láttam Jehudában olyanokat, kik borsaitokat tapostak szombaton és behordták az asztagokat, s fölrakták a szamarakra, meg bort is, szőlőt és füget, s mindenféle terhet, bevitték Jeruzsálembe a szombat napján és én megintettem őket, amely napon eleséget árusítottak”. (Neh. 13. 15.)

Mint a szombatra, ugyanígy súlyt helyeztek a tisztasági és érkezési törvényekre. (Ezek. 18. 6.) A megtérésre szánt és a gyásznap szentelt böjtnapokat szintén megtartották.

— Zsidó mesedélután. A Magyar Cionista Szövetség helyiségében (VI. Andrássy-út 67. I.) minden szombaton délután fél 6 órakor mesedélután rendez. Belépődíj nincs.

3 SZÓ CSUPÁN

SIRKÓ LÖWY-NÉL BUDÁN

11 FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.

KÜLÖN NAGY LERAKAT

ALKALMI VÉTELEKBŐL

LEGOLCSÓBB ÁRON

II., ZÁRDA U. 3.

Margit körút sarok.

Hatvany Bertalan: Ázsia lelke

Írta: Dr. Gedő Simon

Az IMIT ülésének látogatói számára emlékezetes marad báró Hatvany Bertalannak a kínai és indiai zsidókról tavalyelőtt tartott felolvasása. A kínai zsidóság sorsával a túlzásba vitt asszimiláció veszélyét akarta példázni és a malabári feketek zsidó szívós kitartását követendő példának állította oda. E felolvasásával érdeklődést akart kelteni a Távol-Kelet világa iránt.

Ugyanczt a célt szolgálja most megjelent impozáns könyve is, amely Ázsia népeinek szellemi megnyilvánulásait foglalkozik. Behatóan tárgyalja az ázsiai kultúrát, amelyet az iskolai történelem-tanítás igen felületesen intéz el. A történelmi idők kezdetén fennálló kultúrák előzményeit is kutatja a szerző és a mi huszadik századunk alapjait visszavezeti a keresztény időszámítás előtti huszadik századig, amikor a történelemben megjelennek azok a népek és fajok, melyek attól fogva a világ fejlődését irányítják. Ezeknek a népeknek és fajoknak fejlődéstörténetét nyújtja a szerző a távol keleten lejtászódó legújabb fejleményekig és így hater ez év történetét mondja el.

Könyvéről azt mondja Hatvany Bertalan, hogy azt laikus írta, laikusoknak, pedig ő valóban megszívlelte Goethe szavait: „Weir nicht von dreitausend Jahren sich weiss Rechenschaft zu geben, bleib' im Dunkeln unerfahren, mag von Tag zu Tage leben.” (Westöstlicher Divan) Hatvany otthonos az ázsiai képzőművészet és vallásos irodalomnak szinte beláthatatlan területén. Több ízben bejárta Egyiptomot, Java szigetén elmélyedve nézte a Buddha szobrokat és elragadtatással a Tadzs-Mahál építészeti remekét Indiában. Az ő könyve valóban nem a laikus, hanem az igazságkereső kutató könyve. Az olvasó ebben a könyvben sokkal többet talál annál, amit a szerző ígér, hogy nehezen hozzáférhető, hosszú és specializált tudományos művek elolvasását igénylő kérdéseket könnyen érthető formában tárgyal. E könyv az olvasónak a rengeteg történelmi tanulságon felül (melyek ismertetésére nincs terünk) egy emelkedett világszemléletű lélek vallomását nyújtja.

Hatvany állást foglal a történelmi materializmus idejét múlt és felületes módszerei ellen. Az emberi sorsot úgy egyéni mint kollektív formájában a kozmikus törvények függvényének tartja: „Ha az európai és előázsiai kultúráknak ma élő vallásai valamennyien a Tízparancsolaton, a szinai-hegyi Kinyilatkoztatáson

alapulnak, ha a távol Kelet népei természetfeletti eseményekhez kötik Buddha és Künfucius életét — ne csodálkozzunk. A Végok igazsága végtelen: így tehát nem foglallható emberi szavakba. Az emberi szó mindenkor tökéletlen, hogyan fejezhetné ki a Tökéletest? Nem kívánom a távol Kelet nagy tanítóinak bölcsességét a nagy Tanító Mózes igazságaihoz mérni. Hiszem a nyugati világ minden hívőjével a szinai-hegyi Szó isteni voltát. De hiszem azt is, hogy a Kinyilatkoztatás nagy műve nem fejeződik be soha...”

Hatvany hisz az örök igazságokban. Ezeknek oly közeleves és tömör kifejezését, mint a szinai hegy Tíz Igéje, nem találjuk meg a nagy ázsiai vallásalapítóknál, Konfuciusnál, Buddhánál és Zarathusztránál. „De a komoly elszánt igazságkeresést és a kultúra emberi kivirágzásának ragyogó napsütötte emberi csúcsait megcsodálhatjuk így is. Megértést kérek tehát az olvasótól és tiszteletet és szeretetet Konfucius, Buddha és Zarathusztra számára.”

Szerzőnk a szellemi fejlődésnek és a történelem alapvonalainak felvázolásával a kultúrák egybefonódását igyekszik kimutatni. Tárgyalja a megoldhatatlan kérdéseket, amelyeket az elmúlt évszázadok fejlődése örökül hagyott a mai nemzedékre és azt fejtegeti, hogy milyen eredményekre vezetett az egyes ázsiai kultúráknak az európai civilizációval történt összeütközéséből támadó szellemi szintézis. A világháború után, mely a keresztény civilizáció csődjét jelentette, szó sem lehet többé arról, hogy a fehér faj uralma alá hajtja a világot.

A Földközi tenger keleti partjain elhúzódó földcsök problémáiról szólva szerzőnk a zsidóság diaszpórábeli fejlődését vázolja és abban látja a zsidóság jövődöbeli hivatását, hogy híd legyen az ázsiai hagyomány és az európai civilizáció között.

Minap olvastuk Hatvany Bertalan megragadó vallomását: „Testem s lelkem minden ízével, minden porcikájával hiszem és vallo a zsidó megújodást. Az összehasonlító vallástudomány európai útja vezetett vissza ázsiai töránkhöz és szimbólumok jelentőségének kritikai vizsgálata hitünk ősi formáihoz.”

Szerzőnknek ez a vallomása kicsendül nagy művéből is, melynek megjelenése a hazai zsidóság kulturális életében eseményszámba megy.

Egy év az újpesti hitközség életéből

Az Újpesti Izr. Hitközség képviselőtestülete január hó 21-én, hétfőn tartotta cikluszáró ülését, melyen az előjáróság beszámolt a lejárt hároméves hivatali tartam eredményeiről és ismertette mindama tevékenységeket és alkotásokat, melyeket a hitközség vezetősége a képviselőtestülettel közölve létrehívott és megvalósított. Az előterjesztett jelentésből kitűnik, hogy azon felül, hogy a hitközség közel félévtizeddel ezelőtt fennálló tartozásait jórészt kiegyenlítette és a hitközség vagyonát új ingatlan vásárlásával növelte — díszkertet létesített a zsinagóga látogatói számára — bővítette és tatarozta régi és új templomát, a bővülés eredménye 150 új állandó ülés és 20 előjárói helyet foglal magában.

Az iskola területe téli játszóhellyel bővült. Dr. Lengyel Sándor és Löwy Vilmos képviselőtestületi tagok tartalmas beszédekben kimerítően méltatták az előjáróság érdemes és önzetlen működését, különösen kiemelve Dr. Friedmann Dénes főrabbi munkásságát, aki ennek, az ország vidéki hitközségei között számban első gyülekezetnek tekintélyét és hírnevét, mind a község határain belül, mind az egész ország területén a venetianeri hagyományoknak megfelelően állandóan és mindenkor bővít, öregbíti.

Leikes elismeréssel adóztak Arányi Adolf hitközségi elnök, az előjáróság minden egyes tagjának, valamint Zilahi Ármintitkár kiváló alkotó készségének, akik a szorgos munkában példát mutatva vezették büles megfontolással és látható eredménnyel a hitközség működését.

Az üdvözöltek nevében Dr. Friedmann Dénes főrabbi és Arányi Adolf hitközségi elnök köszönték meg a szíves elismerő szavakat, visszahárítva az érdem jelentékeny részét az előjáróság és a képviselőtestület minden egyes tagjára akik mindig megnyilatkozó harmóniában viselték szívükön a gyülekezet szent ügyét.

Palesztinába

a telavivi purimi ünnepekre és tavaszi Makkabi-ádra kedvezményesen lehet utazni a Lloyd Triestino

március 13-án induló

PILSNA

13.000 tonnás luxushajóján

Érdeklődés

a Mult és Jövő kiadóhivatalánál
Budapest, V., Vadász-utca 11. Telefon : 199 55.

A politikai közélet

terén való szereplés még nem jogosít fel automatikusan vezérlő pozícióra a felekezeti életben is. Megfelelő érdeklődés s a pozitív, zsidó erkölcsi alap az elengedhetetlen feltétele annak, hogy valaki szellemi kiválóságát és elhivatottságát a választáslekelezet körében is vezető szerepben érvényesítse. Ha mindezek a feltételek együtt vannak, egyéb szempontok, klikkszempontok nem érvényesülhetnek a vezető pozíciók betöltésénél.

Mindez magától értetődőnek látszik: hogy mégis elmondjuk, annak sajátos oka van. Régóta figyeljük egy zsidó ügyvédnek és politikusknak közéleti — és zsidó közéleti pályáját. Azaz figyelők az utóbbi is —, ha volna. Dr. Gál Jenőről van szó. Ismert és elismert ügyvéd, kiváló szónok, a parlamentben, mint képviselő, a legélesebb jogászai elmék és a leghatásosabb debatterek egyike. Azt is tudjuk róla, hogy zsidó érdeklődése, zsidó öntudata nem lankadt az évek folyamán. De míg más, hasonlóan értékes férfiak, akik ugyancsak jogcímekre hivatkozhatnak, évek során díszes pozíciókat szereztek maguknak a felekezeti közéletben is, dr. Gál Jenőnek nincs semmiféle kiemelkedő pozíciója.

Abból az alkalomból jutott mindez eszünkbe, hogy dr. Gál Jenő egy izgalmas politikai pörben sikerrel szerepel, mint egy cause céljára egyik középponti alakja. Az az ügy nem tartozik a zsidóságra, nem is akarunk a részleteiről beszélni. De mindenesetre ráirányítja a figyelmet a mai magyar zsidóság egyik fényes elméjére, és erőteljes alakjára. Aki mindmáig „passzív” a zsidó közéletben. Reméljük, észre fogják venni azok, akik változtathatnak ezen, hogy Gál Jenő tehetségére és munkakészségére a magyar zsidóságnak szüksége van.

A Faraó bűnhődése

— Midrasi legenda —

„Azután a Faraó engedte távozni a népet...”

De előtte így szólt: „Tudom, hogy többé nem látom viszont Izráelt”, azután hagyta, hogy távozzanak.

Mire emlékezett ez?

Egy király így szólt szolgálójához: „Menj és hozd a piacról halat” és a szolgáló romlott halat hozott.

Mire így szólt a király: „Nem menekülsz meg a büntetéstől, de választhatasz három büntetés között: vagy megesszed a halat, vagy száz botütést kapsz a talpadra, vagy megfizeted a hal árát.” A

szolga így felelt: „Megeszem.” De alig vette az első falatot a szájába, amikor undor fogta el és felkiáltott: „Inkább a száz botütést...” De már az ötvenedik botütésnél jajgatva könyörgött: „Megfizetem a hal árát.”

Igy evett is a halból, a botütést is megkapta és végül mégis meg kellett fizetnie a hal árát.

Ugyanígy a Faraó: Rettenő kínzásokkal sanyargatta Izráelt. A Szent — áldassék a neve, — így szólt hozzá: „Engedd távozni a népem!” — „Nem ismerem a te Örökkévalódat” — felelte a Faraó. Ekkor Isten tíz csapást küldött rá. De a Faraó még ekkor sem bocsájtotta el a zsidókat. A Szent — áldassék a neve — ismét figyelmeztette: „Egész életeden át megfogod fizetni ennek adóját”, mint írva van: Az Örökkévaló jóindulatot keltett az egyiptomiakban népe. Izráel számára, mely arany és ezüst vázákát áldozott neki. Amikor a Faraó elszenvetted a csapásokat és megfizette tette adóját, engedte csak távozni a zsidókat.

Nagyváradon tüzelőivával segítik a zsidó szegényeket A gabellát leszállították, hogy ne a jámborokat adóztassák kétszeresen

A nagyváradai orth. hitközségben a következő reformokat hozták be a közelmúltban. Elhatározták, hogy a pászakasítást házi kezelésbe veszik, mert így módjuk van, hogy a szegény jámbor zsidóknak ingyen laskát adhassanak. (Pesten a múlt évben a házi kezelés ellenére beszüntették az ingyen maceszt) Éppen, mert a hitközség a macesszűtés révén tekintélyes többletbe jut, elhatározták, hogy a gabellát leszállítják, mert igazságtalanságnak tartják, hogy a jámborságot külön megadóztassák. (Pesten gabella reform címen felemlették.)

Most pedig, hogy a hideg tél beköszöntött, elhatározták, hogy *négy száz szegény családot ingyen tüzelőivával lát-*

nak el. Huszonkét vagón fára van szükség. Társadalmi gyűjtést indítottak, hogy az ehhez szükséges pénzt előteremtsék. A hitközség előre kijelentette, hogy ami nem gyűl össze önkéntes adományokból, azt maga pótolja. Nagyváradon tehát nem lesz fűtetlen lakásban élő zsidó család.

Hasonló akcióról sajnos Pesten nem tudunk, amint nem hallottunk róla, hogy zsidó melegedő szobákat alakítottak volna. A nagy reformmunkában erre nincs idő, bár iskolaügyben hatalmasat végzett a nagyérdemű vezetőség, megszüntette a polgári iskolát, ami nemcsak a tudás háza volt, sok gyermek számára, hanem napközi otthon is.

Zsoldos Jenő:

Kazinczy Ferenc és a zsidóság

Kazinczy Ferenc, a magyar nyelvújítás vezére zsidóbarát volt. Illetőleg — nem is zsidóbarát: emberbarát, aki fanatikus hittel vallotta az emberi jogegyenlőség elvét és ezt nemcsak saját életében követte, hanem el akarta fogadtani azokkal is, akik ezt az elvet elvetették, vagy csak fenntartásokkal tették magukévá. És miután úgy érezte, hogy a zsidóságot ebből a szempontból méltatlanul rövidítik meg jogaiban, tett meg a maga részéről mindent ennek a méltatlanságnak enyhítésére, eltüntetésére. Objektíven igyekezett látni a zsidót és ha ez az objektivitás néha elhalványodik bizonyos személyi vonatkozású események bírálataánál, ennek sem az ő európaiságában való tökéletlensége, liberalizmusban való gyengesége, hanem a kor és a környezet az oka, mely hatását még az olyan szellemekre sem téveszti el, mint amilyen

Kazinczy Ferenc volt. Zsoldos Jenő nagy irodalmi felkészültségre, beható tárgyvizsgálódásra valló, jelentékeny írói készséggel megírt tanulmányának pedig épp az a legnagyobb értéke, hogy Kazinczy zsidószemléletén keresztül, magyarázatot keresve és találva, a — bár ritkán — megmutatózó gyarlóságaira, a maga igazi, nagy jelentőségében, emberi és kultúrlényi pompájában állítja eléink a magyar multnak azt a kimagasló alakját, akinek mi, magyar zsidók, igen nagy hállával tartozunk, mert munkássága is kilométerköz volt azonos az úton, mely végre is a zsidóság emancipációjához vezetett.

A racionalizmus korát az irregularitás korszaka váltja fel, a tiszta ész irányítása mellett helyet kap a szív is. Kazinczy ennek az új világerzésnek uralomrajtása küszöbén egyensúlyt hoz létre a racionalizmus és a romantikus szentimen-

A két Schwartz

talizmus között, szellemvilágában az ész egyezményre lép az érzellemmel, rájön, hogy nemcsak esze, hanem szíve is van és zsidólátásának irányát ez a szellemváltozás irányítja. Foglalkozni kezd a zsidóság sorsával és annak nagy vágyában az őshaza után, mely különböző telepítési kísérletekben nyilvánul meg, a hazaszeretet ragyogó megnyilvánulását látja és ezt nagy értékű tudja be. Amikor Mendelssohn Mózes munkásságának eredményeit megismeri a magyar glóbusz is, Kazinczy barátian objektív zsidószemlélete új erősítést kap. Ő fordítja magyarra Lessing műveit és a zsidó Mendelssohnt nagy magaslatra emeli az ő szemében az a körülmény, hogy Mendelssohn Lessing szellemi és baráti közelségében látja. Ismeri Mendelssohn filozófiai műveit és miután a filozófiával való foglalkozást értékmérőnek tartja az emberekről való véleményének megalkotásában, Mendelssohn ismeretét a magasabb műveltség követelményei közé sorolja. De eszménynek tekintti Spinoza erkölcsi világát is. Szerinte az igazság abszolút értékére nézve teljesen közömbös, hogy milyen irányból közelítünk feléje. Messze űzi magától a vallástalanság gondolatát, de esze-ágában sincs Spinózát istentagadónak tekintti.

Tisztelt a zsidók vallásosságát, a hagyományokhoz való ragaszkodását és lenézi a kitért zsidót. Gyermekkorának nagy élménye a biblia és az iránta való lelkesedés végigkíséri életén. Büszke is bibliai tudására. Házában bibliai történetek pótolják a gyermekmesét.

„Az ő európaiságának és szabadelvűségének gyümölcseként nyert visszhangot a magyar irodalomban a XVIII—XIX. századforduló új zsidószemlélete. Megértéssel és átérzéssel közeledett a zsidóság felé és a zsidó erkölcsiség ősiorrásának nevelő hatásától várta a magyarság vallásos hitének megújulását. Embert látott a zsidóság minden egyes tagjában, egyéneket, nem tipikus bűnökkel, hanem individuális erényekkel és hibákkal. Először vallotta irodalmunkban azt a később mind szélesebb területen hódító gondolatot, hogy a magyar zsidók kedvezőtlen sorsának és ferde életkörülményeinek az államhatalom szűkkeblűsége adja a magyarázatát. És az ő gondolatörökösői voltak: Eötvös József, Vajda Péter, Petrichevich Horváth Lázár, Petőfi Sándor.

Ezeket a szavakat olvassuk Zsoldos Jenő tanulmányának utolsó oldalán. Ezekkel a szavakkal fejezzük be tanulmányáról írt ismertetésünket, melyben gyakran használtuk a tanulmány írójának kifejezését, abból kiindulva, hogy ebben a visszatükröződésben találhatja meg legközelebbiben az olvasó annak értékelését.

Freyék az ezüstlakodalmat otthon ünnepezték meg, nem is egészen szűk családi körben, mert két leányuk már férjnél volt, a harmadik, Erzsike is eladósorba lépett, a fiúk között az egyik Berlinben készült orvosnak, a másik kettő pedig még a gmnázium padiait koptatta, de az atyafiak és jóbarátok seregét sem lehetett kiadni az örvendezők sorából. A vendégek kilenc órákor már megtöltötték a szalont, a hallt, a fényesen kivilágított ebédlőből behallatszott a poharak csörrenése: csak egy pár perc még és hozzá lehet látni a vacsorához.

Még egy csöngetés az előszobában, egy utolsó meghívott vendég. Egy harminc év körüli fiatalember lépett be. Kezet csókolt Freynek, azután bemutatkozott a vendégeknek:

— Sándor Zoltán.

Az egyik magyabácsi, kinek kezét most szorította meg keményen a fiatalember, riadtan kapta föl a fejét:

— Hogy tetszik mondani?

— Sándor Zoltán, — szolt mosolyogva a fiatalember.

— Csak nem a...? — szolt az öreg úr, aki lenyelte ijedségében a mondat végét.

— De igen! Csak tessék kimondani: Sándor Arisztid öccse vagyok.

Egy pillanatra kínos csönd támadt a társaságban. Sándor Arisztid neve nem csengett kellemesen ebben a körben. Sok szenvedés, nyomorúság, zsidóhajsza fűződött hozzá. Abban a nagy sokadalomban, amely a kommün bukása után ott tolongott a fórumon, hajszolta a zsiros üzleteket és vándorpropagandával oltotta bele a Dunántúl és a Tisza-Duna köze népébe az antiszemitizmus baktériumait, Sándor Arisztid volt a legdühösebb, legkegyetlenebb uszító. A parlamentben tüllicitálta a leghangosabbakat s mikor egyszer az egyik ellenzéki képviselő finom gúnnyal megjegyezte, hogy talán mégsem egészen tizenhárompróbás Sándor képviselő úr, patetikusan kijelentette, hogy méltóságán alulnak tartja az ilyen „aljas zsidó inszINUACIÓRA felelni. Három napig folyt még a sajtóharc a jobb- és baloldal között, azután ez az affér is elintéződött.

Sándor Arisztid azóta visszavonult a politikai arénától és hazai jövedelméből élt. Meg kell hagyni: okos fiú volt. A tőzsdén hatalmas összegeket keresett és mikor a nagy krach előszelét kezdtek legedezni, minden papírját eladta és többszörös háziúr lett belőle. Be-bejárt a Belvárosba, elvbarátai közé, ahol már kevesebb lendülettel zsidóztak, de mikor megkérték, hogy a bajokban vergődő társaság szekerét rántsa ki a kátyúból, sajnálkozva jegyezte meg:

— Nem adhatok fiúk. Nem érdemltek meg... Beleütött az egyesületbe a destrukció... Zsidó szellem kapott lábra köztetek... Már nem tudok a régi hévvel dolgozni...

Azzal fogta a kalapját és előkelően távozott. Talán még hallotta az egyik alvezér gúnyos megjegyzését:

— Hála Istennek, kint van a zsidó!...

Amiben volt egy kis igazság. Mert Sándor Arisztid papája valaha Schwartz volt. Olyan Schwartz, mint a többi. Talán csak annyiban különbözött tőlük, hogy a nevét tz-vel írta. Az öreg Schwartz egy szép kassai leány kedvéért kitért, de a két fiú mellett nem maradhatott sokáig. Félíg gyermekkorban voltak még, amikor Schwartz — most már Sándor — papa egy szép napon lefordult a székéről s a két fiú magára maradt. Szegényen, egy özvegy anyával. És mégis elvégezték az egyetemet, diplomát szereztek. Arisztid jogász lett Zoltán patikus. Hogy miből? Tán az Illés hollója táplálja őket.

Az ünneplő társaság még nem ocsudott föl kábulatából, de Frey papa közbeavatott:

Igen, Sándor Zoltán úr az, aminek mondja magát... Több is annál... Megmondhatom, bár csak a vacsora alatt akartam kirukkolni a meglepetéssel... Ma, tisztelt hölgyeim és uraim, nemcsak az ezüstlakodalmunkra gyűltetek egybe, hanem azért is, mert ma lesz a kézfogója Erzsike leányomnak Sándorral!...

A társaság megdermedten bámulatában. Eszméletén van Frey papa? Vagy félrebeszél? Freyék a hagyományhoz hű jámbor zsidók egy Sándorhoz adják a leányukat? Tréfa ez vagy komoly? Pedig, alighanem igaz lesz a dolog, mert a fiatal Sándor, aki éppen Erzsike mellett állott, csöndesen magához vonta a leány kezét és nagy gyönyörűséggel megcsókolta. Azt meg kell hagyni, jól festenek egymás mellett: a magas szál szőkehajú, izmos férfiu és oldalán a finom termetű, nemesvonású leány, akinek fekete szemében, mintha a spanyol ősök büszke tekintetének egy késői sugara csillanna meg...

A szobaleány megállott a szalon ajtajában.

— Tessék az ebédlőbe fáradni! Találva van!

Zúgva, zsi bongva indultak meg a vendégek a vacsorához. Mindenki a nagy szenzációról beszélgetett. A férfiak, az asszonyok mind csak Sándor Zoltánt mustrálták, de a fiatalok mosolyogva nyugodt biztonsággal ment utánuk és udvariasan előre engedte őket.

— Csak parancsoljanak... Én egészen otthon vagyok!...

A vacsora meglehetősen furcsa hangulatban folyt le. A bácsik és a néniük feszélyezve érezték magukat szemmel láthatólag, de egyhangúan megállapították, hogy Zoltán jóképű, rendes fiú, előzetesen és kedvébe akar járni mindkinek, mert lám — ki hitte volna! — megfette azt, amire senki sem volt elkészülve: fején kalappal érte végig a vacsorát. Frey papa és mama mosolyogtak, boldogan hallgatták végig a pohárköszönőket, ámbar a fiatal párról csak úgy immel-ámmal emlékeztek meg, inkább udvariasságból. A két fiatal azonban édes keveset törődött velük: egymás kezét szorongatták és mindenféle bolondságról suttogtak. De a pompás vörös bőr megtette a hatását: a vacsora végefelé már vidámbabrá fordult a hangulat, s mikor az ifjú pár boldogságának örömeire összetörték a hagyományos csészealját, a leányok boldogan szedték föl a cserepeket; megindult a gratulációk árja és vidáman csörrentek össze a poharak.

Csak a nagybácsi maradt meg rossz kedvében. Nem akart izleni neki a dús vacsora.

— Ezt sohasem hittem volna rólad, Dávid — szól megrovóan Frey papához. — Hát nem akadt volna Erzsiké számára egy derek, tisztességes zsidó fiatalember? Nem értem az egész dolgot... Te, aki olyan jó zsidóknak neveltetted a gyermekeidet...

Frey papa fölemelte a poharát és odaütötte a dohogó öreg úréhoz:

— Isten éltesen bennünket, Náci bácsi! Ittak. Az öreg Náci bácsi azonban nem hagyta magát:

— Már az is meglepetés volt, hogy Erzsikét eljegyezted... De jó, tudom, mindig szeretted a tréfát... De ennek már fele sem tréfa... Hiszen, ha ezt megtudják...

— Pedig holnap reggel már benn lesz az újságokban!

Náci bácsi akkorát ugrott ijedtében, hogy a feketekávé csészét is majd felborította. Mindenki odanézett, de Frey papa egyszerre komolyra fordult hangon odaszólt a társasághoz:

— Uraim, imádkozzunk!

Csönd lett. Az asztali dícséret hívó szavára Zoltán is abbahagyta az ártatlan enyélést és emelt szóval felelt:

— Jehi sém Adosem mevauroch méato vead-anom!

Halálos csönd lett egy pillanatra. Aztán Náci bácsi kirúgta maga alól a széket, odarohant Zoltánhoz és össze-vissza ölelgette.

— Hát így állunk!

Aztán kedélyesen hátbavágta Frey papát.

— Azt tudtam mindig, hogy nagy „spassmacher” vagy, de ezt sosem álmodtam volna... Éljenek a fiatalok!

Az imádság egy percre megszakadt. Mindenki fölkapta poharát és boldogan koccintott a fiatalokkal és az örömszülőkkel. Hogy ez a Frey bácsi miféle meglepetésekkel traktálja az embert...

Asztalbontás után az öregek félrevonultak szivarozni, a ifjúság táncba fogott. A jegyospár vidáman mesélte a meglepetés kulcsát a kérdezősködőknek, de Frey papa, komolyra fordítva a szót, maga is fellebbentette a fátyolt a Sándor fiú talányos viselkedéséről.

Mindenki visszafojtott lélekzettel hallgatta:

— Ne haragudjatok ezért a tréfáért, de látom, hogy örültök neki. Pedig mondhatom, súlyos, keserű dolgok előzték meg a mai jegyváltást... Én még Kassádra ismertem az öreg Schwartzot, a feleségét, meg a két fiút... Tudtam, hogy mikor az apjuk meghalt, s a két fiú árván maradt az özvegy anyjuk mellett, nem volt egy fillérijük sem... Az özvegy-asszony levelet írt a sógorának, a fiúk nagybátyjának Budapestre és megkérte, hogy ne engedje elveszni őket a nagy nyomorúságban. A bácsi, Schwartz Simon, öreg kereskedő volt a Király-utcában. Legény maradt élete végéig és szépen, csöndesen élt megtakarított vagyonából.

A levélre csak annyit felelt, hogy boldogult öccse halála után úgy bámik a gyerekekkel, mintha önöfniai volnának... A két fiút neveltette, minden kívánságukat elleste, külföldre küldte őket, gyönyörködött előmenetelükben, büszkén üszogetta, hogy a fiúk diplomát szereztek, s végrendeletében őket nevezte meg örököséül.

— A nagyobbik fiú, Arisztid, alig várta, hogy lehúnyja szemét a Simon bácsi, aki mindig arra emlékeztette, hogy valami köti a zsidósághoz; ha más nem, hát a hála. Gyűlölte azt, aki a jótevője volt, aki Simon bácsi temetésébe sem ment el, az ő volt. A kisebbik, Zoltán, megíratta a jóembert, második apját, s emlékszem, mikor a temetőben a behantolt sír mellett a pap maga mondta el utána a kaddist, könnyes szemmel rebegett valamit, fáj neki, hogy a gyászimat nem mondhatja el azért, akit annyira szeretett, s aki annyira szeretete.

— Aztán visszatért a zsidó hitre, ősei vallására...

*

Frey papa befejezte mondókáját. Mindenki hallgatott. Percek teltek el. Aztán az öreg folytatta:

— Bécsben jártam és a gyógynövénykereskedésem vezetésére szakembert kerestem. Zoltán jelentkezett. Már mint zsidó ember. Megszerettem és mikor egyszer a familia is feljött velem Bécsbe, a két fiatal megismerkedett. A többi tudjátok. Ma volt a kézfogó. Két hónap múlva meglesz az esküvő. Náci bácsi, van valami megjegyzése a dologhoz?

Az öreg Náci bácsi elővette zsebkendőjét, megtörölte szemét, és nagyott tüszentett, s aztán azt mondta:

— Szeretnék a bátyjának, annak az antiszemitanának egy harsogó „mazel-tov”-ot kívánni...

Bennem a régi zsidó virraszt

Irta: Lakos András

*Világba zavart vad
Ólmos ég takargat,
Mostoha föld hordoz.
Pusztaszél síkoltoz,
Görnyeszt régi kinban;
Árny úz holtomiglan.
Békőbavert sebbel,
Vérbefült szemekkel
Nincsen menedékem.
Isten tenyerében
Termő röggé törnék...
Testemet gyötörték,
Vérrel trágyáznak,
Sírba ágyazának!
Testvéri heretkben
Gyászfátyol a lelkem.
Évek rendre gyűltek,
Sejtek-sejtre ültek
S raktak ember-boglyát
S új életnek gondját
Az aranyban: bennem!
Vájkáltak sebemben —
Ők üztek kegyetlen
Ki a rabházából
S önmagamtól távol...*

*Világba zavart vad
Ólmos ég takargat.
S az ég mögött a Csendben
S a Csend mögött: bennem
A régi zsidó virraszt.
Nem lel földi vigaszt...
Ezen seb faj bennem:
Mért sodornak engem
Évek, álm-ciklon?
Mért kell ujranyilnom
Tapo-olt virágnak,
Bacchanátiaknak
Kölcsön adni vérem
Mártir-seregében
Elhullni virágnak?
Egy örült világnak
Gúnykac-ját állni
S Messiásra várni
Mérheletlen úton?
Vérrel koszorúzom
Vér Salome-táncát,
Bús rabságom láncát
Zörgetem; a tiszta
Ég arcába vissza —
Vágnám szűz, törellem
Porbadobott lelkem!*

Felelős szerkesztő és kiadó:
KECSKEMÉTI VILMOS